

Richtlijnen voor politieverhoren met Migranten, Verzoekers om Internationale Bescherming en Vluchtelingen (MiViV), slachtoffers van mensenhandel en LGBT+ slachtoffers van seksueel geweld

Lamonaca Silvia
Vanhoutte Klaus
Linthout Leni
De Schrijver Lotte
Clarke Venetia
Correia Raquel
Keygnaert Ines

Co-funded by the
European Union

An Roinn Dlí agus Cirt
Department of Justice

federale overheidsdienst
**VOLKSGEZONDHEID,
VEILIGHEID VAN DE VOEDSELKETEN
EN LEEFMILIEU**

Victim Support Europe

King's College Hospital **NHS**
NHS Foundation Trust

the havens

Referentie

Lamonaca, S., Vanhoutte, K., Linthout, L., De Schrijver, L., Clarke, V., Correia, R., & Keygnaert, I. (2021). Richtlijnen voor politieverhoren met Migranten, Verzoekers om Internationale Bescherming en Vluchtelingen (MiViV), slachtoffers van mensenhandel en LGBT+ slachtoffers van seksueel geweld. Payoke & Universiteit Gent: België.

Auteurs

Silvia Lamonaca, Klaus Vanhoutte, Leni Linthout, Lotte De Schrijver, Venetia Clarke, Raquel Correia, Ines Keygnaert

Met medewerking van

Danny Sluyts, Rachel Falk

Project coördinatie

Ines Keygnaert

Project partners

Universiteit Gent (BE): International Centre for Reproductive Health (ICRH) & Centre for the Social Study of Migration and Refugees (CESSMIR), Payoke (BE), Belgische Federale Overheidsdienst Volksgezondheid (BE), NHS The Havens (UK), the Irish Department of Justice and Equality (IE) en Victim Support Europe (EU).

Grafisch ontwerp

Franne Tamsin

Disclaimer

De inhoud van deze richtlijnen vertegenwoordigt alleen de mening van de auteurs en is uitsluitend diens verantwoordelijkheid. De Europese Commissie aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het gebruik van de informatie die het bevat.

Feedback

Neem gerust contact met ons op als u vragen of opmerkingen heeft met betrekking tot deze richtlijnen of feedback wilt geven over de toepassing ervan. U kunt de auteurs bereiken via Silvia.Lamonaca@payoke.be of Leni.Linthout@UGent.be

Gefinancierd door

Europees Programma Rechten, Gelijkheid en Burgerschap

Dankwoord

Wij willen onze dank betuigen aan de politieagenten en slachtoffers van seksueel geweld, mensenhandel en/of seksuele uitbuiting die feedback hebben gegeven op deze richtlijnen via hun deelname aan een online vragenlijst of een interview. Bijzondere dank gaat ook uit naar de interviewers Venetia Clarke (NHS – The Havens), Laxmi Goossens (Payoke), Alexandra Keirsebelik (Payoke), Sylvia McKelvie (NHS – The Havens), Nancy Timmermans (Payoke) en Emanuela Del Savio (Payoke). Tot slot willen we Nicolas Dhuyvetter, Evy Rouckhout, Danny Sluyts en Sophie Van Den Dooren bedanken voor hun visie op de inhoud van deze richtlijnen die ze gaven via de Adviesraad.

inhoud

01

Trauma begrijpen

8

02

Specifieke kwetsbare groepen en barrières voor onthulling

- 11 2.1. Migranten, verzoekers om internationale bescherming en vluchtelingen (MiViV) die slachtoffer zijn van seksueel geweld
- 12 2.2. Slachtoffers van mensenhandel
- 13 2.3. LGBT+ slachtoffers

03

Het gedrag van het slachtoffer en manieren waarop de politie kan reageren

18

04

Uitdagingen betreffende de geloofwaardigheid van slachtoffers

- 22 4.1. Incomplete en inconsistente verhalen: een traumatisch geheugen
- 23 4.2. Gebrek aan fysieke weerstand
- 25 4.3. Uitgestelde aangifte

05

Trauma-sensitieve ondervragingstechnieken

- 28 5.1. Een niet-bedreigende omgeving creëren
- 29 5.2. Zorg voor een goede tolk
- 30 5.3. Een slachtoffergerichte benadering toepassen

07

Het 7-stappenplan

36

06

Lichaamstaal begrijpen

33

Inleiding

Deze richtlijnen zijn ontwikkeld als onderdeel van het door de EU-gefinancierde project INHeRE. Dit project heeft als doel om holistische zorg voor migranten, verzoekers om internationale bescherming en vluchtelingen (MiViV) die seksueel geweld hebben ervaren te verbeteren door de vaardigheden en kennis van professionals uit verschillende sectoren aan te scherpen. Deze richtlijnen zijn ontworpen voor politieagenten en -inspecteurs die kwetsbare slachtoffers van seksueel geweld en mensenhandel verhoren.

Deze richtlijnen zijn bedoeld als leidraad voor politieagenten en -inspecteurs op het gebied van trauma-sensitieve praktijken en technieken. De voorgestelde richtlijnen zijn gebaseerd op een benadering waarbij mensenrechten en het slachtoffer centraal staan die vereist dat slachtoffers op een deskundige en empathische wijze worden behandeld en adequaat geïnformeerd worden. Het ultieme doel is een verhoor efficiënt te laten verlopen terwijl secundair slachtofferschap tot een minimum wordt beperkt.

Secundair slachtofferschap treedt op wanneer het slachtoffer verdere schade oploopt door de manier waarop instanties en individuen reageren en met hen omgaan. Iemand die slachtoffer is geweest van seksueel geweld is kwetsbaar, hulpbehoevend. Mogelijk heeft het slachtoffer nog geen eerdere ervaring met politionele en/of justitiële diensten. Dit proces kan daarom een zware tol eisen en verwarrend zijn wanneer de instanties er niet in slagen om het slachtoffer te erkennen en respectvol te behandelen, met als gevolg verdere traumatisering, zelfbeschuldiging, en wantrouwen jegens het systeem en het streven naar rechtvaardigheid.²

Een trauma-sensitieve benadering, gericht om slachtoffers te helpen bij het uitoefenen van hun rechten en hen te ondersteunen in het verhoorproces, is gericht op:

- **Begrip opbrengen voor de aard van het trauma en de manieren waarop dit het gedrag, de reacties en opvattingen van het slachtoffer kan beïnvloeden;**
- **Het bewustzijn vergroten over mythes en vooroordelen over seksueel geweld en verhalen van slachtoffers;**
- **Het stimuleren van multidisciplinaire samenwerking tussen instanties om in de behoeften van het slachtoffer te kunnen voorzien;**
- **Het toepassen van *evidence-based* technieken om het ophalen van herinneringen te stimuleren;**
- **Het opbouwen van vertrouwen.**

Deze tool begint met een inleiding over trauma, de effecten en de manier waarop dit de perceptie van de geloofwaardigheid van het slachtoffer kan beïnvloeden. Vervolgens worden de voordelen van cognitieve interviewtechnieken met slachtoffers uitgelicht en wordt een trauma-sensitief 7-stappen-model beschreven dat kan helpen bij het ophalen van traumatische herinneringen.³

Trauma begrijpen

1. Trauma begrijpen

Slachtoffers van seksueel geweld hebben ongeacht hun achtergrond de omstandigheden van het misbruik één ding gemeen: trauma.

Trauma kan worden gedefinieerd als de psychologische en emotionele reactie op een gebeurtenis of ervaring die diepgaand bedroevend of schokkend is. Vaak is het een levensveranderende gebeurtenis met negatieve, en in sommige gevallen, levenslange gevolgen.⁴

Trauma heeft een neurobiologische impact op het brein en het zenuwstelsel. Het kan de slachtoffers opzadelen met directe psychologische gevolgen evenals langetermijneffecten, zoals extreme angst, indringende herinneringen, flashbacks, nachtmerries, schaamte, terugtrekking, shock, ontkenning, verwarring en schuldgevoel. Slachtoffers kunnen ook een posttraumatische stressstoornis (PTSS), complexe PTSS, depressie, eetstoornis, seksuele disfunctie, drank- en drugmisbruik en suïcidale gedachten ontwikkelen.^{5,6}

PTSS is een mentale gezondheidsaandoening die kan optreden bij mensen die een schokkende, beangstigende of gevaarlijke gebeurtenis hebben meegemaakt zoals een natuurramp, ernstig ongeval, terroristische aanslag, oorlog of verkrachting, of die zijn bedreigd met de dood, seksueel geweld of ernstige verwondingen.⁴ De symptomen verschillen van persoon tot persoon en kunnen met de tijd veranderen. Symptomen worden in de regel onderverdeeld in vier categorieën:

- **Indringende gedachten**, zoals herhalende, ongewenste herinneringen, nare dromen of flashbacks van de traumatische gebeurtenis;
- **Ontwijking**, of omgangsreacties die optreden wanneer een persoon probeert om externe triggers van herinneringen te vermijden, zoals bepaalde mensen, plaatsen, activiteiten, objecten en situaties. Na verloop van tijd, wanneer de ontwijking extreem is of nagenoeg de enige omgangsstrategie is geworden, kan

dit leiden tot emotionele onverschilligheid, isolatie en terugtrekking, waardoor de PTSS-symptomen verergeren en het emotionele herstel en de levenskwaliteit van de persoon worden aangetast.⁷

- **Negatieve veranderingen van denken en humeur**. Dit kan zich uiten in een negatief beeld van zichzelf of anderen, moeite bij het onderhouden van nauwe relaties, vervreemding of onthechting van anderen, aanhoudende negatieve emoties (bijv. zelfbeschuldiging, angst, gruwelen, woede, schuldgevoel of schaamte) en verminderde interesse in activiteiten waar voorheen plezier aan werd beleefd.⁴
- **Veranderingen in fysieke en emotionele reacties** zoals snel schrikken of bang zijn (hyperwaakzaamheid), irritatie, woedeuitbarstingen of agressief gedrag, vaak gespannen zijn, op je hoede zijn voor gevaar, concentratieproblemen, slaapproblemen en neigen tot riskant, roekeloos of destructief gedrag (bijv. excessief alcoholgebruik of te snel rijden).⁴

De diagnose PTSS wordt gesteld wanneer een persoon voldoet aan de diagnostische criteria en de symptomen gedurende ten minste 1 maand na de blootstelling aan de potentieel traumatische gebeurtenis(sen) aanwezig zijn. De symptomen moeten ook aanzienlijke stress en beperkingen in het functioneren veroorzaken en niet kunnen worden toegeschreven aan een andere stoornis.^{8,9}

Slachtoffers van seksueel geweld en mensenhandel lopen het risico op **complexe PTSS (C-PTSS)**.¹⁰ C-PTSS, dat soms wordt aangeduid als een afzonderlijke klinische toestand, wordt gediagnosticeerd bij volwassenen of kinderen die meerdere keren slachtoffer zijn geweest binnen een bepaalde periode, zoals het geval is bij slachtoffers van mensenhandel. Naast het vertonen van de kernsymptomen van PTSS vertonen slachtoffers van seksueel geweld met C-PTSS aanvullende symptomen waaronder

interpersoonlijke moeilijkheden, zichzelf inadequaar, verslagen of waardeloos voelen, vijandigheid en sociale terugtrekking.

Individueen reageren echter verschillend op traumatische gebeurtenissen en hoewel dit veelvoorkomende reacties zijn, zullen niet alle slachtoffers deze symptomen vertonen. Wanneer symptomen optreden, kunnen ze de perceptie van zichzelf en degenen om zich heen ingrijpend (ver)vormen, wat leidt tot een diep wantrouwen tegenover anderen, waaronder tegenover politie en justitie alsook tot angst leiden voor onthulling van het geweld.

Voor politieagenten die samenwerken met de slachtoffers van seksueel geweld is het moeilijk om de reacties en het gedrag te begrijpen en erop te anticiperen als ze niet bekend zijn met trauma-sensitieve benaderingen. Het gedrag ten gevolge van trauma komt mogelijk niet overeen met het stereotiepe gedrag dat wordt verwacht van een slachtoffer.¹¹ Stereotypen vormen verwachtingen van hoe een "echt" slachtoffer reageert.

Hoewel de ambtenaar het slachtoffer in de meeste gevallen in het begin op de juiste manier zal benaderen, kan een persoon die opstandig is, moeilijk in de omgang ligt of probeert te provoceren, naarmate het verhoor vordert, vaak onbewust, een verandering van houding bij de agent(e) teweegbrengen. Dit kan op zijn beurt het gedrag van de agent(e) beïnvloeden via verbale en non-verbale communicatie. Vervolgens treedt er een kettingreactie op met als gevolg dat zowel het slachtoffer als de interviewer de bescherming van het slachtoffer en een succesvolle uitkomst van het onderzoek in gevaar brengen.

Politieagenten moeten rekening houden met de fysieke, sociale en emotionele impact van trauma en triggers die kunnen leiden tot revictimisatie, of nog erger, tot vervolging.¹² Er moet onderscheid kunnen worden gemaakt tussen het niet willen en niet kunnen onthullen. Dit proces vereist begrip van de manier waarop er moet worden gecommuniceerd met slachtoffers en hoe er een veilige, ondersteunende en productieve omgeving en een vertrouwensrelatie kan worden gecreëerd. Voor al deze vereisten is intensieve, gespecialiseerde training nodig.

KERNPUNTEN

Trauma beïnvloedt het welzijn en is het gevolg van één of meerdere nare gebeurtenissen.

De meeste slachtoffers van seksueel geweld ervaren symptomen van PTSS en andere mentale aandoeningen.

Traumasymptomen kunnen gedrag veroorzaken dat verwarrend kan zijn tijdens een politieverhoor.

Deze tool omschrijft de basis van trauma-sensitieve praktijken die toegepast kunnen worden tijdens een verhoor.

Specifieke kwetsbare groepen en barrières voor onthulling

2.1. MiViV	11
2.2. Slachtoffers van mensenhandel	12
2.3. LGBT+ slachtoffers	13

2. Specifieke kwetsbare groepen en barrières voor onthulling

2.1. Migranten, verzoekers om internationale bescherming en vluchtelingen (MiViV) die slachtoffer zijn van seksueel geweld

Ondanks een gebrek aan betrouwbare data door onderrapportage lopen migranten, verzoekers om internationale bescherming en vluchtelingen (MiViV) een hoog risico op seksueel geweld voordat ze aankomen in het land van bestemming, maar ook gedurende de migratie, in transit en na aankomst in Europa. Het slachtofferschap bedraagt tot 58% bij vrouwelijke en 32% bij mannelijke MiViVs.^{13,14} Daarnaast hebben MiViVs een uitgebreide geschiedenis met meervoudige trauma's die vaak beginnen in de kindertijd en zich voortzetten in het volwassen leven.

Seksueel geweld kan een trigger zijn om te migreren. De meest voorkomende vormen van seksueel geweld die in het land van oorsprong worden ervaren, zijn groepsverkrachting, kindermisbruik en verminking van de vrouwelijke genitaliën, evenals conflictgerelateerd seksueel geweld (CRSV), dat tijdens of kort na conflicten optreedt en seksueel geweld omvat als oorlogs- en martelingswapen of ten behoeve van etnische zuivering of genocide.^{14,15}

In transit zijn mensen kwetsbaar voor seksueel geweld vanwege een gebrek aan beschermende factoren. Migranten kunnen seksueel geweld ervaren of gedwongen worden tot het verrichten van seksuele handelingen in ruil voor de hulp van hun smokkelaars.¹⁶

Recente onderzoeken hebben aangetoond dat seksueel geweld ook veelvuldig voorkomt nadat MiViVs aankomen in een EU-land.¹⁴ Onderzoek suggereert dat een onzekere verblijfsstatus en een beperkte toegang tot gezondheidszorg migranten extra kwetsbaar maken voor het risico op verder seksueel slachtofferschap.

Hieronder volgen enkele voorbeelden van misbruik die, hoewel ze op uiteenlopende momenten kunnen plaatsvinden, vaak voorkomen tijdens bepaalde fasen van de migratieroute.

FASE	VORMEN VAN SEKSUEEL GEWELD
In het land van herkomst/voorafgaand aan de migratie	Seksueel geweld, verkrachting, ontvoering door gewapende leden van conflictpartijen, waaronder veiligheidstroepen; groepsverkrachting en gedwongen zwangerschap
	Seksueel geweld in intieme relaties
	Gedwongen seksuele uitbuiting
	Seksueel kindermisbruik
	Vervolging vanwege geslacht of seksuele voorkeur
	Gedwongen moeten toekijken bij verkrachting, vooral van familieleden Andere vormen van seksueel geweld
Tijdens de migratie	Seksueel geweld door smokkelaars, bandieten en grenswachters
	Ronselen voor mensenhandel
	Seksueel geweld in transit locaties
	Overlevingsseks/gedwongen seksuele uitbuiting Andere vormen van seksueel geweld
In het land van bestemming	Dwang of afpersing door personen in een machtspositie of autoriteiten;
	Seksueel misbruik van niet-begeleide minderjarigen
	Overlevingsseks/gedwongen seksuele uitbuiting
	Seksuele uitbuiting van personen die op zoek zijn naar een legale status in het land van bestemming of op zoek zijn naar hulp
	Seksueel geweld in aankomstlanden waarbij misbruik wordt gemaakt van de beperkte legale status en/of kennis van het rechtssysteem.

Overgenomen van "Training Manual - gender-based violence against refugee asylum-seeking women" - CCM-GBV project (REC-2016).¹⁷

2.2. Slachtoffers van mensenhandel

Slachtoffers van mensenhandel worden vaak geronseld, getransporteerd of onder geweld, dwang of fraude gehuisvest onder omstandigheden van misbruik, waaronder seksuele uitbuiting, dwangarbeid, gedwongen bedelen en criminele activiteiten zoals het verwijderen en verhandelen van organen.¹⁸ Hoewel uit gegevens blijkt dat mensenhandel een onevenredige impact heeft op vrouwen en meisjes¹⁹, die meestal worden verhandeld voor prostitutiedoeleinden, is het fenomeen veel breder.

Bij alle vormen van mensenhandel wordt seksueel geweld wordt door mensenhandelaars gebruikt

als machts- en controlemiddel. Een slachtoffer van dwangarbeid kan bijvoorbeeld worden verkracht als straf of om andere gevangenen te intimideren.

Slachtoffers van mensenhandel voor seksuele uitbuiting

Seksuele uitbuiting blijft de meest gemelde vorm van mensenhandel.²⁰ Sekshandel komt voor in uiteenlopende omgevingen en industrieën zoals prostitutie en andere vormen van commerciële seks, waaronder straat- en raamprostitutie, bordelen, stripclubs en bars, pornografie, escortdiensten, modellenbureaus en massagesalons. De meeste slachtoffers van seksuele uitbuiting zijn vrouwen.²⁰

Slachtoffers van seksuele uitbuiting door gedwongen trauma-hechting

Mensenhandel ten behoeve van seksuele uitbuiting kan plaatsvinden door gedwongen trauma-hechting. Dit fenomeen, dat in sommige landen bekend staat als de "loverboy" techniek, berust op de tactiek van tienerpooiers of vriendjes die pooier zijn, en is volgens Europol een van de meest voorkomende vormen van sekshandel van minderjarigen in Europa.

Mensenhandelaars die deze tactieken toepassen, gaan een romantische relatie aan met meisjes en jonge vrouwen, die snel verandert in een relatie van emotioneel en psychologisch misbruik. Er is een algemeen patroon in hun werkwijze: cadeaus, liefde, isolatie van de familie en gemeenschap, drugs, en als laatste stap aanzetten tot prostitutie. De uitbouter weet dat het meisje alles zal doen voor zijn liefde zodra ze emotioneel gehecht is geraakt. Deze slachtoffersituatie is buitengewoon precair omdat het misbruik plaatsvindt binnen een hechte of intieme relatie en in een staat van complete emotionele, psychologische en financiële afhankelijkheid.

Slachtoffers van seksuele uitbuiting door gedwongen trauma-hechting, meestal minderjarigen, hebben een ingewikkeld psychologisch profiel, zijn in hoge mate kwetsbaar en vertonen problematisch, rebels en onheus gedrag. Ze zien zichzelf niet als slachtoffers en hebben een sterke band met hun uitbouter die berust is op romantische gevoelens, angst en trouw. Hun noden worden meestal niet beantwoord door politieagenten, die geconfronteerd worden met getraumatiseerde, verwarde en soms agressieve meisjes.

In de ogen van een politieagent(e) lijkt dergelijk gedrag contra-intuïtief. In feite vertonen deze slachtoffers geen kenmerken van het "ideale slachtoffer".¹¹ Integendeel, ze kunnen zich gedragen als de dader. Hierdoor worden ze vaak bestempeld als "opstandige kinderen". Wanneer slachtoffers niet als zodanig worden bestempeld, hebben ze geen toegang tot rechten, lopen ze risico op revictimisatie en kunnen ze zelfs worden vervolgd voor geweldplegingen waar ze toe zijn aangezet in hun moeilijke situatie.

2.3. LGBT+ slachtoffers

Slachtoffers van seksueel geweld die lesbisch, homo, biseksueel, transgender, queer, interseksueel of aseksueel zijn [LGBT+], hebben mogelijk een speciale benadering nodig. In vergelijking tot cisgenders en heteroseksuele vrouwen zijn LGBT+-slachtoffers nog minder snel geneigd om aangifte te doen bij de politie. Afhankelijk van hun situatie kunnen LGBT+ personen extra kwetsbaar zijn voor uitbuiting en andere vormen van seksueel geweld, en extra barrières ondervinden om aangifte te doen.

BARRIÈRES OM SEKSUEEL GEWELD TE ONTHULLEN

Barrières voor MiViV slachtoffers om seksueel geweld te onthullen

Onderzoek in de EU naar geweld tegen vrouwen toont aan dat de meeste slachtoffers van seksueel geweld geen aangifte doen bij de politie of dit melden bij een hulporganisatie.²¹ Gezien de vele barrières om ervaringen met seksueel geweld te onthullen, ligt het werkelijke aantal slachtoffers van seksueel geweld bij MiViV daardoor waarschijnlijk hoger. Hieronder staan enkele veel voorkomende barrières die MiViV slachtoffers ervaren bij het onthullen van seksueel geweld:

- 1. Angsten rond migratiestatus, gebrek aan documenten en deportatie:** dit zijn de belangrijkste redenen om geen aangifte te doen.¹⁴
- 2. Schuldgevoelens, stigmatisering, publieke controle, en de gevolgen daarvan:** bijvoorbeeld uitsluiting van hun familie en/of of gemeenschap als gevolg van onthulling.²²
Zelfverwilt: slachtoffers kunnen zichzelf de schuld geven van wat hen overkomen is. Dit komt voor bij alle slachtoffers van seksueel geweld. Meerdere factoren zoals het gebruik van alcohol of drugs op het ogenblik van het seksueel geweld, kunnen bijdragen tot deze perceptie.¹

3. **Vermijden van onaangename herinneringen en gevoelens:** veel slachtoffers zijn bang om de ervaring opnieuw te beleven door hun verhaal te moeten vertellen of de plaats van het delict te bezoeken.
4. **Beperkte kennis van de beschikbare hulp:** slachtoffers zijn vaak niet op de hoogte van de beschikbare diensten en de rechten waarop ze aanspraak kunnen maken.²³
5. **Schaamte:** zoals bij alle slachtoffers van seksueel geweld gebruikelijk is, kunnen MiViV slachtoffers zich in verlegenheid gebracht of beschaamd voelen om over het misbruik te praten.
6. **Beperkte taal of woordenschat:** slachtoffers kunnen zich niet op hun gemak voelen om over het seksueel geweld te praten in een taal die ze niet (volledig) machtig zijn.
7. **Culturele factoren:** praten over intieme details kan bijzonder ongemakkelijk zijn voor mensen met bepaalde culturele achtergronden. Sommige slachtoffers zijn terughoudend om over seksueel geweld te praten als er een tolk aanwezig is, uit angst dat ze iemand in hun gemeenschap zouden kennen. Wanneer er een tolk aanwezig is, wordt het seksueel geweld aan meerdere mensen tegelijk onthuld. Ook dit kan een barrière zijn.
8. **Angst om niet geloofd te worden:** sommige MiViV slachtoffers vrezen dat de politie agenten of inspecteurs aan hun verhaal zullen twijfelen.²⁴ Dit kan onder meer te wijten zijn aan hun culturele context.
9. **Wantrouwen in de autoriteiten:** wantrouwen in autoriteiten kan het gevolg zijn van moeilijke ervaringen in hun land van herkomst, waaronder geweld, corruptie of minachting voor vrouwenrechten, en gendergerelateerde vervolging. Ervaringen in detentiecentra in het land van aankomst kunnen ook bijdragen tot hun negatieve gevoelens ten aanzien van politie en justitie.¹⁷

Naast deze barrières kunnen MiViV slachtoffers te maken krijgen met bijkomende uitdagingen die samenhangen met andere kwetsbaarheden, of met behoeften die voortvloeien uit de specifieke context van het seksueel geweld. Hieronder volgen enkele voorbeelden.

Barrières voor slachtoffers van mensenhandel om seksueel geweld te onthullen

1. **Strategieën van de dader:** vaak hebben mensenhandelaars de slachtoffers ervan overtuigd dat de politie corrupt is en hen niet zal helpen. Zij kunnen de slachtoffers ook hebben bedreigd met geweld, isolatie, straf of de angst voor vergelding. De uitlokingsstrategie van de mensenhandelaar kan echter ook gebaseerd zijn op een intieme relatie met het slachtoffer en de belofte van een betere toekomst.
2. **Bezorgdheid over veiligheid en bescherming:** slachtoffers kunnen denken dat politieagenten geen bescherming tegen daders kunnen garanderen. Dit kan het gevolg zijn van hun eigen negatieve ervaringen in het verleden of die van anderen.
3. **Concurrerende prioriteiten:** sommige slachtoffers geven de behoefte aan veiligheid en herstel pas na de migratie of nadat ze aan de uitbuiters zijn ontsnapt.¹
4. **Uitbuiting van culturele en religieuze rituelen en praktijken:** rituelen zoals voodoo en juju, die de slachtoffers dwingen tot zwijgen en gehoorzaamheid, kunnen door daders worden uitgebuit om bij slachtoffers te angst aan te wakkeren dat hun familieleden ziek zullen worden of zullen sterven als zij naar de politie stappen of hun schulden niet betalen.¹ Dit maakt deel uit van de strategie van de dader.
5. **Gebrek aan kennis over het rechtssysteem, de rechten van het slachtoffer en belangrijke informatie** voor het nemen van een weloverwogen beslissing om het geweld al dan niet te melden. Sommige migranten kunnen bang zijn voor deportatie of gevangenschap

Barrières voor slachtoffers van seksuele uitbuiting door gedwongen trauma-hechting om seksueel geweld te onthullen

- 1. Onvermogen van de persoon om de seksuele uitbuiting als een misdrijf te bestempelen:** Onderzoek heeft drie dimensies belicht van de mismatch tussen de onrechtmatige situatie van het misdrijf en de perceptie van het slachtoffer: (i) de persoon kan de gebeurtenissen en omstandigheden niet als een misdrijf bestempelen (ii) de persoon ziet zichzelf niet als slachtoffer, (iii) het zelfbeeld van de persoon komt niet overeen met de wettelijke definitie van uitbuiting of mensenhandel.¹ Slachtoffers die een trauma hebben opgelopen, hebben een verregaande loyaliteit ten opzichte van hun uitbuiters, vertonen een diepe emotionele gehechtheid en zijn zich er meestal niet van bewust dat zij worden gemanipuleerd met het oog op seksuele uitbuiting. De politie constateerde dat slachtoffers hun mensenhandelaar trouw blijven, ook wanneer zij uit de uitbuitingssituatie zijn gestapt. Vaak duurt het vaak jaren om de psychologische afhankelijkheid van het slachtoffer ten aanzien van de uitbuiters te verbreken.
- 2. Victim-blaming:** Als een meisje bijvoorbeeld heeft ingestemd met betaalde seks, kan zij door zichzelf of anderen verantwoordelijk worden geacht voor de gevolgen. Uit onderzoek blijkt dat angst één van de belangrijkste redenen is waarom slachtoffers van seksuele uitbuiting geneigd zijn geen aangifte te doen.^{25,26}
- 3. Verhoogd wantrouwen tegenover de autoriteiten:** Dit kan deels te maken hebben met slechte ervaringen met autoriteiten, zoals in de pleegzorg of uit eerdere ervaringen met de politie. Daarnaast heeft onderzoek uitgewezen dat meisjes vaak het gevoel hebben dat ze niet met respect worden behandeld of niet serieus worden genomen wanneer ze contact opnemen met de politie of wanneer ze aangifte doen.^{26,27} Net als in andere gevallen van mensenhandel, kunnen uitbuiters het slachtoffer manipuleren om de politie te wantrouwen.

Barrières voor LGBT+ slachtoffers om seksueel geweld te onthullen

- 1. Een gebrek aan herkenning van seksueel geweld in homoseksuele relaties tussen LGBT+’ers:** Voordat een slachtoffer onthult, hulp zoekt en aangifte doet, moet het zichzelf eerst als slachtoffer van geweld beschouwen. Dit slachtoffer-identificatieproces is gekoppeld aan de individuele definitie van wat geweld is, hetgeen mede wordt bepaald door maatschappelijke normen en waarden. De dominante modellen van huiselijk en seksueel geweld beschouwen heteroseksuele vrouwen als slachtoffers en heteroseksuele mannen als plegers.^{27,28,29,30} Voor LGBT+’ers is deze binaire benadering van seksueel geweld niet altijd overeenkomstig de werkelijkheid.
- 2. Zelfbeschuldiging:** Omdat het slachtoffer-identificatieproces in homoseksuele relaties ingewikkelder kan zijn, zoals hierboven beschreven, lopen slachtoffers in homoseksuele relaties een verhoogd risico op zelfbeschuldiging. De neiging tot zelfschuld wordt ook waargenomen bij slachtoffers die ten tijde van het seksueel geweld onder invloed waren van alcohol of drugs.
- 3. Het risico om uit de kast te komen of dit te doen namens een ander:** Ook het risico van uit de kast komen of dit te doen namens een ander (intieme partner of ander persoon) speelt een cruciale rol bij het zoeken naar hulp van niet heteroseksuele en genderdiverse slachtoffers.^{30,31,32} Door onthullingen te doen over seksueel geweld, vooral in de context van geweld tijdens dating of in een intieme relatie, kan iemand ongewild uit de kast komen of dit doen namens een ander, met als gevolg mogelijke uitsluiting en isolatie door familie, vrienden en de gemeenschap.^{30,31} LGBT+-slachtoffers kunnen worden gestigmatiseerd door heteroseksuele en cisgender-gemeenschappen in hun omgeving en de genegenheid van hun naasten verliezen zoals vrienden en familie.³¹ Voor LGBT+ MiViV’s, die vaak een beperkt sociaal netwerk hebben in het gastland, kan er veel op het spel staan.

4. Een gebrek aan vertrouwen tussen LGBT+’ers en mainstream autoriteiten, waaronder de politie:

De stigmatisering, vooroordelen en discriminatie die LGBT+’ers ervaren, kunnen barrières voor slachtoffers opwerpen en hen doen twijfelen om naar de politie, gezondheidsinstellingen, opvangcentra of zorgcentra na seksueel geweld te gaan. Sommige slachtoffers zijn bang voor homofobe of transfobe reacties van hulpverleners of bang dat hen toegang wordt geweigerd tot bepaalde diensten vanwege hun seksuele voorkeur of genderidentiteit. Het vermijden om hulp te zoeken vindt niet alleen plaats uit zelfbescherming maar ook als strategie om nog meer stigmatisering van de hele LGBT+-gemeenschap te voorkomen.²⁹

5. Een gebrek aan erkenning van homoseksuele relaties en het voorkomen van seksueel geweld door de politie en andere professionals:

Het lage vertrouwen in de effectiviteit van politionele diensten voor de specifieke behoeften van LGBT+-slachtoffers is niet alleen het gevolg van directe of indirecte ervaringen uit het verleden maar heeft ook te maken met specifieke regelgevingen en berichten op een breder systeemniveau.^{31,33,34} Wettelijke definities van huiselijk geweld gelden bijvoorbeeld niet voor homoseksuele koppels en LGBT+’ers.³¹ De officiële definities van huiselijk geweld zijn vaak niet afgestemd op de realiteit van homoseksuele stellen en kunnen daarom LGBT+’ers uitsluiten van wettelijke bescherming die hetero’s en cisgenders wel genieten.^{31,33}

KERNPUNTEN

MiViV’s lopen een hoog risico op seksueel geweld voordat ze aankomen in het land van aankomst, maar ook tijdens de migratie, in transit en na aankomst.

Terwijl seksueel uitbuiting de meest gemelde vorm van mensenhandel blijft, kan seksueel geweld ook worden gebruikt als machts- en controlemiddel bij alle vormen van mensenhandel.

Slachtoffers van seksueel geweld die lesbisch, homo, biseksueel, transgender, queer, interseksueel of aseksueel zijn [LGBT+], hebben mogelijk een speciale benadering nodig.

Al deze kwetsbare groepen ondervinden barrières bij het zoeken naar hulp en bij de aangifte van het seksueel geweld bij de politie.

**Het gedrag van
het slachtoffer en
manieren waarop de
politie kan reageren**

3. Het gedrag van het slachtoffer en manieren waarop de politie kan reageren

Het trauma dat slachtoffers van seksueel geweld hebben meegemaakt, heeft waarschijnlijk invloed op het gedrag, vooral in stressvolle situaties. Om het meegemaakte geweld te overleven of de misbruiksituatie te doorstaan, hebben slachtoffers mogelijk manieren ontwikkeld om ermee om te gaan, die zich uiten in gedrag dat

politieagenten contra-intuïtief vinden en moeilijk vinden om te begrijpen en mee om te gaan.³⁵

Er zijn bepaalde gedragsaanwijzingen en emotionele tekenen die de verhoorder kan herkennen om adequaat te kunnen reageren:

1. HET SLACHTOFFER VERTOONT AFWIJKINGEN IN HET VERMOGEN OM EMOTIES EN GEDRAG TE BEHEERSEN

Emotionele en gedragsaanwijzingen	WEL DOEN	NIET DOEN
<ul style="list-style-type: none"> • Zwijgen • Rusteloosheid • Plotselinge stemmings- of expressiewisselingen • Boos, vijandig gedrag • Tekenen van depressie • Overgevoelig reageren op opmerkingen van anderen • Desinteresse, onderdanig gedrag, apathie • Onrust • Angst • depressie, suïcidale gedachten/ uitspraken 	<ul style="list-style-type: none"> • Wees empathisch – laat zien dat je kunt begrijpen waarom ze op deze manier reageren. Erken dat dit stressvol en moeilijk is. Vraag of je iets kunt doen om het gemakkelijker te maken. • Help de ondervraagde te begrijpen wat er gaat gebeuren. • Normaliseer de reacties van het slachtoffer en licht toe dat deze begrijpelijk zijn • Blijf kalm en empathisch • Benadruk dat je er bent om te helpen • Zorg voor pauzes, altijd wanneer de ondervraagde hierom vraagt of er behoefte aan heeft • Begrijp dat zwijgen het resultaat kan zijn van het opnieuw beleven van het trauma via de eigen herinneringen. Pauzeer en hervat het gesprek zo nodig op een later moment • Begrijp dat zwijgen en afstandelijkheid erop kunnen wijzen dat de persoon overweldigd is • In geval van boosheid, las eerst een pauze in. Maak indien nodig een latere afspraak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vermijd heftige reacties • Neem het niet persoonlijk

- Houd voorwerpen bij de hand om iemand rustiger te maken, zoals pepermuntjes of spullen die iemand vast kan houden (bijv. een zakdoek of stressbal) en zorg voor dingen als zacht materiaal, zachte verlichting en een stille omgeving

2. HET SLACHTOFFER HEEFT EEN AFWIJKEND BEWUSTZIJN

Emotionele en gedragsaanwijzingen	WEL DOEN	NIET DOEN
<ul style="list-style-type: none"> • Dissociatie en ont koppeling tussen de gevoelens en datgene wat verteld wordt • Gaten in het geheugen • Zwijgen • Voortdurend het verhaal aanpassen en terughoudend zijn bij het praten 	<ul style="list-style-type: none"> • Probeer het gesprek te houden op een moment dat de persoon zich het meest op zijn gemak voelt • Zorg dat de omgeving comfortabel is en de persoon zo min mogelijk uit balans wordt gebracht. • Zorg voor middelen die het slachtoffer kalmeren en las pauzes in zodat de persoon erbij blijft. • Ga regelmatig na of de persoon alles hoort en begrijpt wat er gezegd wordt 	<ul style="list-style-type: none"> • Onthoud dat veranderingen van geheugen niet per se op liegen hoeven te duiden, maar het gevolg kunnen zijn van een traumatische ervaring

3. HET SLACHTOFFER HEEFT EEN AFWIJKEND ZELFBEELD

Emotionele en gedragsaanwijzingen	WEL DOEN	NIET DOEN
<ul style="list-style-type: none"> • Schaamte, minderwaardigheidsgevoel • Onzekerheid, angst, verwarring • Schaamte, zelfbeschuldiging • Laag zelfbeeld, gebrek aan zelfrespect • Zich gedragen als pleger of pleger • Besluiteloosheid • De situatie ontkennen/ bagatelliseren 	<ul style="list-style-type: none"> • Help de persoon om het verhaal samen te stellen als deze overdonderd lijkt • Focus op feiten en het verhaal in plaats van verstrikt te raken in de emoties van deze persoon (of een gebrek eraan) • In geval van slachtoffers van mensenhandel door de loverboy-methode of een intieme relatie met de pleger, of wanneer de relatie slachtoffer-pleger onduidelijk is, praat dan niet over de pleger maar over het gedrag, bijv. "het is wettelijk verboden om een ander seks te laten hebben zonder zijn toestemming" 	<ul style="list-style-type: none"> • In geval van slachtoffers van sekshandel, zorg dat er geen verantwoordelijkheid wordt toegedicht aan de uitbouter • Wanneer de persoon in ontkenning is, het misdrijf niet bestempelen als bijv. "mensenhandel", "loverboy" of "slachtoffer" omdat dit schokkend kan zijn (slachtoffers hebben mogelijk een denkbeeldige wereld voor zichzelf gecreëerd om met het trauma om te kunnen gaan)

4. AFWIJINGEN IN SOCIALE INTERACTIE

Emotionele en gedragsaanwijzingen	WEL DOEN	NIET DOEN
<ul style="list-style-type: none">• Uitdagend of overmoedig gedrag• Zoekt bevestiging• Weigert hulp• Wantrouwen	<ul style="list-style-type: none">• Zorg voor mogelijkheden tot controle en emancipatie zoals het bieden van keuzes voor afspraken, de zitplaatsen in de kamer, het tempo en pauzes etc.• Laat zien dat je het wantrouwen van de persoon begrijpt	<ul style="list-style-type: none">• Trek het verhaal van de persoon niet in twijfel, ook niet wanneer het onrealistisch is

KERNPUNTEN

Het slachtoffer heeft mogelijk problemen:

- met het omgaan met emoties
- om de aandacht erbij te houden
- met een gezond of realistisch bewustzijn
- met het omgaan met anderen

Interviewers kunnen aanwijzingen gebruiken om deze afwijkingen te identificeren en te leren hoe ze erop kunnen reageren.

Uitdagingen betreffende de geloofwaardigheid van slachtoffers

4.1. Incomplete en inconsistente verhalen: een traumatisch geheugen	22
4.2. Gebrek aan fysieke weerstand	23
4.3. Uitgestelde aangifte	25

4. Uitdagingen betreffende de geloofwaardigheid van slachtoffers

Omdat trauma het gedrag en praten van het slachtoffer kan beïnvloeden, kan het ook effect hebben op hoe politionele diensten en andere autoriteiten de geloofwaardigheid van het slachtoffer beschouwen. Deze sectie gaat in op manieren waarop professionals deze betwijfeling van de geloofwaardigheid het hoofd kunnen bieden door middel van een competent en meelevend verhoor uit te voeren.

4.1. Incomplete en inconsistente verhalen: een traumatisch geheugen

Decennia aan onderzoek hebben aangetoond dat stressvolle en traumatische gebeurtenissen anders door het brein worden verwerkt dan gewone, alledaagse ervaringen.³⁶ Angst, bedreiging of intense stress van het geheugen kan leiden tot een meer gedetailleerde herinnering of juist tot een fragmentarisch, gebrekkig geheugen. Beiden hebben een impact op het geheugen, het resultaat van stresshormonen die vrijkomen wanneer verdedigingsreacties worden geactiveerd.

Mensen reageren verschillend op traumatische gebeurtenissen. Waar sommigen het trauma kunnen verwerken en een volledig verhaal kunnen vertellen over hun ervaringen, hebben anderen een fragmentarisch geheugen of weten ze niets meer. Voor sommigen blijft het geheugen fragmentarisch en onsamenhangend, en vaak heeft het slachtoffer tijd nodig om stukjes van het trauma in chronologische volgorde te zetten, wat sommigen zelfs nooit volledig zal lukken.

De wetenschap van psychologisch trauma en vorderingen bij het begrijpen van traumatisch geheugen kunnen helpen om de benaderingen en technieken van verhoren te verbeteren. In het verleden heeft de overtuiging dat inconsistente verhalen een teken zijn dat het slachtoffer liegt, geleid tot het gebruik van leugendetectietechnieken in crimineel

onderzoek. Deze benaderingen verhogen de druk op het slachtoffer en verminderen het vermogen om dingen te herinneren. Wanneer slachtoffers worden ondervraagd in een stressvolle situatie – bijvoorbeeld wanneer ze worden onderbroken bij hun verhaal, niet met medeleven worden behandeld, of hun verhaal met scepsis, wantrouwen of ongeloof wordt aangehoord – kunnen ze zich potentieel cruciale informatie mogelijk niet herinneren. De neurowetenschap stelt vandaag de dag dat veel normale reacties van slachtoffers die verward en onsamenhangend lijken, het gevolg zijn van trauma en niet van opzettelijk bedrog.³⁷

Om al deze redenen moeten slachtoffers van seksueel geweld worden verhoord op een manier die overeenkomt met hoe het geheugen werkt.

ACTIEPUNTEN

Neem een eerste verklaring af	Een eerste verklaring wordt afgenomen tijdens het eerste contact met het slachtoffer. Dit is een kans voor de politieagenten om basisinformatie te verkrijgen en de onderdelen van het misdrijf vast te stellen, en niet om een uitgebreid interview te houden. Deze verklaring wordt gebruikt om in basale en veiligheidsbehoeften te voorzien, jurisdictie vast te stellen, bewijsbronnen te identificeren en te waarborgen en volgende stappen te bepalen.
Verwerp inconsequente verklaringen niet	Hoewel het in sommige situaties verstandig kan zijn om inconsequente verklaringen met enige scepsis te benaderen, is het belangrijk om in geval van seksueel geweld of mensenhandel te erkennen dat dit waarschijnlijk het natuurlijke gevolg is van trauma. Het is normaal dat slachtoffers fragmentarische of onsamenhangende verklaringen afleggen en zich pas dagen, weken of zelfs maanden na het seksueel geweld nieuwe informatie herinneren.
Beschouw onthulling als een proces	Het is belangrijk dat agenten begrijpen dat onthulling een proces is en geen eenmalige gebeurtenis.
Bespreek het drugsgebruik van het slachtoffer indien relevant.	Mogelijk heeft de pleger drugs en alcohol gebruikt om de remmingen van het slachtoffer te verminderen en de aanval makkelijker te maken, of zijn deze middelen vrijwillig genomen door het slachtoffer. Door de verdovende eigenschappen hebben slachtoffers onder invloed mogelijk weinig of geen herinneringen aan de gebeurtenis. Als de persoon drugs heeft gebruikt voor recreatieve doeleinden, kan deze veel angst ondervinden door schaamte en zelfbeschuldiging. De politieagent(e) moet duidelijk aan het slachtoffer vertellen dat drank en/of vrijwillig drugsgebruik door minderjarigen nooit een rechtvaardiging kunnen zijn om seksueel te worden misbruikt.

4.2. Gebrek aan fysieke weerstand

Aangezien seksueel geweld algemeen wordt gedefinieerd als onwettige geslachtsgemeenschap met een persoon tegen diens wil, worden slachtoffers vaak geacht zich maximaal fysiek te hebben verzet. Diegenen die weinig of geen fysiek verzet hebben geboden, worden vaak wantrouwig behandeld.³⁸ Er zijn meerdere redenen waarom slachtoffers niet tegenstribbelen:

- Slachtoffers vechten mogelijk niet terug vanwege angst en verwarring. Vaak vertellen ze dat ze "bevoren" of "verlamd" waren door angst en geen weerstand konden bieden (een fenomeen dat bekend staat als "tonische immobiliteit" of een bevroeringsreactie);
- Het uitblijven van weerstand kan het gevolg zijn van angst dat de pleger boos wordt en nog meer geweld zal gebruiken. Onderworpenheid is een normale reactie in een poging om de pleger tevreden te stellen en de schade beperkt te houden;
- Druk om aardig gevonden te worden en niet negatief te worden afgeschilderd door een leeftijdsgenoot (de pleger of een getuige) leidt er soms toe dat jongeren niet tegenstribbelen;
- Fysieke weerstand blijft ook vaak uit wanneer slachtoffers dissociatie of bevroering ervaren of wanneer ze onder invloed zijn van drugs en/of alcohol;

- Het feit dat de pleger groter en sterker is, kan bedreigend genoeg zijn om medewerking te veroorzaken, zelfs wanneer er geen echte kracht of dreigementen worden gebruikt.
- Sommige slachtoffers zijn bang voor vergelding. Dit komt vooral veel voor onder migranten zonder wettig verblijf, die vaak bang zijn om voor deportatie als hun zaak niet op legale wijze wordt beslecht en de pleger gedreigd heeft om hen aan te geven. Deze angst kan ook gelden voor LGBT+-slachtoffers waarbij de pleger dreigt hun seksuele geaardheid te onthullen;
- Genderstereotypering kan ook van invloed zijn op LGBT+-slachtoffers van seksueel geweld. Deze slachtoffers geven mogelijk zichzelf de schuld van de aanval of denken dat ze het verdienen vanwege de negatieve culturele opvattingen over niet-heteroseksuele en genderdiverse personen;
- Gendersocialisering kan ook van invloed zijn op de reactie van seksueel misbruikte mannen. Mannen zijn soms bang om te worden gestigmatiseerd als "zwak", vrezen dat anderen hen kwalijk nemen dat ze zichzelf niet konden verdedigen, en schamen zich om erover te vertellen.³⁹

ACTIEPUNTEN

Vraag niet aan de slachtoffers of ze zich hebben verzet

Het is belangrijk dat de politieagenten zich bewust zijn van het feit dat het slachtoffer in één derde van de gevallen van seksueel geweld niet terugvecht⁴⁰, ongeacht wat het bewijs suggereert. Stel daarom nooit vragen als: *"Heb je om hulp geschreeuwd?" "Heb je teruggevochten?" "Heb je geprobeerd te ontkomen?"*

Deze vragen kunnen het slachtoffer het gevoel geven beoordeeld of niet geloofd te worden.

Vraag in plaats daarvan naar de strategie om met de situatie en de gedachten om te gaan

De agent(e) kan open vragen stellen zoals:
"Hoe voelde je je?" "Wat dacht je op dat moment?"

In dat kader kun je ook vragen stellen zoals:

"Wat heb je gezegd?"

"Wat heb je gedaan?"

"Waar waren je handen?"

"Dus toen was jij..., hij stond..., waar waren je handen op dat moment?"

Deze directe vragen zullen de persoon aanmoedigen om details te vertellen die kunnen helpen de reactie en omgangsstrategieën te begrijpen, zoals onderworpenheid, dissociatie en zelfpraat. Een opsomming van de gedachten en gevoelens van het slachtoffer tijdens seksueel geweld kan de onderzoekers helpen om feiten te reconstrueren. Deze informatie kan zeer waardevol zijn in het verloop van criminele procedures om te begrijpen waarom het slachtoffer zo heeft gereageerd en waarom het zich niet heeft verzet.

4.3. Uitgestelde aangifte

Statistieken laten zien dat de meeste slachtoffers van seksueel geweld die aangifte doen, dit niet meteen doen.⁴¹ Toch hebben sommige studies aangetoond dat het veroordelingspercentage van personen die zijn beschuldigd van seksueel geweld door late aangevers aanmerkelijk lager ligt dan bij slachtoffers die direct aangifte hebben gedaan.⁴² Onderzoeken naar reacties van juryleden in de rechtbank wijzen uit dat vertraagde aangifte een negatief effect kan hebben op de geloofwaardigheid.⁴³

Vertraagde aangifte kan het gevolg zijn van de emotionele ellende die de persoon doormaakt in de nasleep van het misdrijf, zelfbeschuldiging of vertrouwen ten aanzien van de pleger. Een andere veelvoorkomende reden voor vertraagde aangifte is het aanvankelijke onvermogen om de gebeurtenis te bestempelen als seksueel misbruik, vooral wanneer er geen sprake is van de typische kenmerken van verkrachting. Dit is het geval door de algemene overtuiging dat verkrachting alleen plaatsvindt tussen twee vreemden en gepaard gaat met fysieke kracht, verwondingen en wapens. Ook komt het voor bij migranten die seksueel geweld zien als een onderdeel van de migratie waarvan het aangeven niet de moeite waard is. Het kan soms maanden of zelfs jaren duren voordat iemand een incident

beschouwt als seksueel misbruik. Tot slot kan onthulling in gevallen van mensenhandel soms maanden of jaren na de uitbuiting pas beginnen, dit vanwege alle verschillende en ingewikkelde factoren die slachtoffers ervan weerhouden om hulp te zoeken.

Wanneer het slachtoffer uiteindelijk besluit in actie te komen, kan dit komen door verschillende omstandigheden:

- het slachtoffer voelt zich sterk genoeg of minder overweldigd en is in staat om een beslissing te nemen;
- het slachtoffer heeft voldoende informatie vergaard, zoals anoniem advies van hulpklinieken;
- het slachtoffer heeft kunnen profiteren van psychologische ondersteuning en kan beter met de situatie omgaan;
- de persoon is minder bang voor dreigementen en beschadiging;
- de persoon is aangifte gaan zien als een manier om meer controle te krijgen over moeilijke gevoelens;
- het slachtoffer is bang dat de pleger ook anderen kwaad zal doen;
- de persoon is aangemoedigd en geholpen door anderen.⁴⁴

ACTIEPUNTEN

Vertraagde aangifte moet niet worden beschouwd als verdacht

Politieagenten moeten onthouden dat de meeste slachtoffers van seksueel geweld het misdrijf niet direct aangeven of het misbruik niet direct als zodanig herkennen.

Stel het slachtoffer op zijn gemak

Maak duidelijk aan het slachtoffer dat vertraagde aangifte normaal en begrijpelijk is.

KERNPUNTEN

Mogelijke betwijfelings van de geloofwaardigheid van het slachtoffer, gebaseerd op zijn karaktereigenschappen en gedrag, kan het resultaat van het onderzoek beïnvloeden en de slachtoffers onbeschermd laten.

De hoofdzakelijke oorzaken van twijfel over de geloofwaardigheid zijn:

- **onvolledige of inconsequente verhalen, vaak door de manier waarop trauma het geheugen en herinneringen heeft beïnvloed**
- **een gebrek aan fysieke weerstand, dat meestal tot uiting komt door vluchten, vechten of bevrozing**
- **vertraagde aangifte**

Professionals moeten algemene stereotypen en aannames over slachtoffers kunnen herkennen en voorkomen.

Trauma-sensitieve ondervragingstechnieken

- 5.1. Een niet-bedreigende omgeving creëren **28**
- 5.2. Zorg voor een goede tolk **29**
- 5.3. Een slachtoffergerichte benadering toepassen **30**

5. Trauma-sensitieve ondervragingstechnieken

Vanwege de intieme aard van het misdrijf kan het politieverhoor vernederend zijn voor het slachtoffer en een machteloos gevoel geven, maar ook ongemakkelijk zijn voor de politieagent. Politieagenten moeten voorbereid en materieel uitgerust zijn voor het verhoor uit te voeren op een manier waarbij het slachtoffer centraal staat, door de persoon met zorg en respect te behandelen en te helpen bij het ophalen van herinneringen.

De cognitieve ondervragingstechnieken die hier worden beschreven, voorkomen valkuilen waarbij de interviewer:

- het merendeel van de tijd aan het woord is;
- begint met een formele vragenronde (bijv. naam, adres, telefoonnummer) om de aangifte in te vullen;
- de volgorde van de vragen bepaalt, soms op basis van een standaard protocol;
- het verhindert om open te vertellen van verhalen die geen verband houden met de gestelde vragen;
- het verhaal onderbreekt door nieuwe vragen te stellen;
- sturende vragen stelt en antwoorden suggereert die een bevestiging vormen van verwachtingen en aannames;⁴⁵
- irritatie toont wanneer het niet lukt om de gewenste informatie te verkrijgen;
- antwoorden beoordeelt of verbetert die door de verhoorder als "fout" worden beschouwd.⁴⁶

De volgende secties bevatten goede praktijken in het kader van een trauma-sensitieve benadering en een cognitieve ondervragingsstijl.

5.1. Een niet-bedreigende omgeving creëren

Het vraaggesprek moet bij voorkeur plaatsvinden in een omgeving waarin de persoon zich veilig en comfortabel voelt. De locatie moet schoon en comfortabel zijn en voldoen aan de wettelijke vereisten. Mits er geen zorgen over de veiligheid zijn, moet het gesprek bij voorkeur dichtbij de woonplaats van het slachtoffer plaatsvinden of op een andere plek dan het politiebureau.⁴⁷ Het is in de regel niet de bedoeling dat mogelijke slachtoffers van seksueel geweld thuis worden verhoord.⁴⁸

De fysieke situatie mag niet de indruk wekken van een bestaande machtsverhouding. Bureaus moeten worden vermeden omdat deze een scheiding suggereren tussen de interviewer en de persoon en de indruk van dominantie kunnen wekken. De ideale omgeving bestaat uit enkele stoelen en een koffietafel. Hoewel er culturele verschillen zijn, vinden positieve gesprekken meestal plaats met de gesprekspartners in een hoek van 120 graden in plaats van tegenover elkaar.⁴⁹ Deze dynamiek maakt de interactie coöperatiever en zorgt ervoor dat de persoon kan zien hoe hij/zij de kamer kan verlaten als dat nodig is. Ga niet naast de persoon zitten. Dit kan intimiderend zijn en de persoonlijke ruimte schenden. Bij voorkeur moet de verhoorruiimte een raam hebben zonder tralies, omdat MiViVs of slachtoffers van mensenhandel mogelijk herinneringen hebben aan gevangenisachtige ruimten.

Agenten moeten op sensitieve wijze vragen of ze iets kunnen doen zodat de persoon zich meer op zijn gemak voelt, en waar mogelijk verzoeken inwilligen. Of slachtoffers van seksueel geweld moeten worden ondervraagd door vrouwelijke politieagenten, is onderwerp van discussie. Vrouwelijke slachtoffers van mensenhandel voelen zich in de regel meer op hun gemak met een vrouwelijke agent, die minder snel trauma's

zal triggeren dan een mannelijke vreemde, en bovendien zullen slachtoffers minder snel bang zijn dat agentes zich zullen identificeren met de misdadiger.^{48,50} Hoewel verzoeken om een interviewer van een bepaald geslacht altijd moeten worden ingewilligd wanneer mogelijk, heeft onderzoek aangetoond dat gender niet per se de bepalende factor is voor tevredenheid.⁵¹ Als we er bijvoorbeeld vanuit gaan dat een slachtoffer zich altijd op zijn gemak voelt met een agent(e) van hetzelfde geslacht, worden de ervaringen van diegenen die seksueel zijn misbruikt door iemand van hetzelfde geslacht geminimaliseerd, alsook andere factoren die een impact kunnen hebben op het comfort van het slachtoffer. Aangezien er dus geen duidelijk antwoord is op de vraag of het geslacht van een politieagent(e) een automatisch voordeel oplevert tijdens een vraaggelbesprek, zijn vaardigheden, professionalisme, medeleven en sensitiviteit de meest gewenste kwaliteiten en het belangrijkste voor een succesvolle uitkomst.⁵²

Waar mogelijk dient de agent(e) geen uniform te dragen tijdens het vraaggelbesprek, aangezien dit intimiderend kan zijn en een ongelijke machtsverhouding kan suggereren. Dit wordt aanbevolen voor alle interviews met kwetsbare slachtoffers, in het bijzonder met kinderen.^{48,49}

5.2. Zorg voor een goede tolk

Interviews moeten plaatsvinden in een taal die het slachtoffer eenvoudig kan verstaan. Slachtoffers hebben het recht op een gratis tolk en vertaling tijdens ieder interview en verhoor door justitie, zowel voorafgaand als tijdens het proces. Het slachtoffer moet worden ingelicht over het recht op een tolk. Het slachtoffer kan het gebruik van een tolk weigeren, maar indien de gebruikte taal niet zijn moedertaal is, of indien de kennis van die taal beperkt is tot een alledaags gesprek, moet het gebruik van een tolk worden aangemoedigd, zodat het slachtoffer de technische inhoud volledig begrijpt en zijn geïnformeerde toestemming kan geven. Om stress van het slachtoffer te minimaliseren, moet indien mogelijk dezelfde tolk worden ingezet tijdens het hele proces.

Familieleden, kinderen of de persoon die het slachtoffer begeleidt die dienst doen als tolk, moet zoveel mogelijk worden vermeden aangezien zowel de kwaliteit van de geboden vertolking als de precieze aard van hun relatie tot het slachtoffer mogelijk niet duidelijk zijn. Bijvoorbeeld, een slachtoffer van mensenhandel dat nog steeds in detentie verblijft, kan worden begeleid door een vriend die erop staat om de vragen te beantwoorden in zijn plaats, met het excuus dat hij tolk is.

Het is aan te raden om een lijst bij te houden van zorgvuldig geselecteerde en gekwalificeerde tolken, die waar mogelijk getraind zijn om te werken met kwetsbare groepen. De lijst moet vergaarde kwalificaties als tolk bevatten, bij voorkeur sociaal en traumasensitief tolken, de beschikbare vertaalrichting vermelden, en tolken van verschillende geslachten bevatten. Een lijst van vooraf geselecteerde tolken is ook belangrijk om zeker te weten dat deze personen kunnen omgaan met verhoren over ernstig geweld, expliciete seksuele details en misbruik. Hun emotionele en psychologische geschiktheid kan worden beoordeeld door de onderwerpen van de opdracht duidelijk toe te lichten en tactvolle vragen te stellen over hun mate van comfort.

De interviewer moet de rol van de tolk duidelijk uitleggen om ervoor te zorgen dat:

- **deze onafhankelijk blijft binnen het onderzoek en ten opzichte van alle aanwezigen: het slachtoffer, de maatschappelijk werkers en de interviewers.**
- **alles wat tijdens een interview wordt gezegd, strikt privé en vertrouwelijk blijft,**
- **de hulp van de tolk beperkt blijft tot het nauwkeurig en neutraal tolken van vragen en antwoorden.**
- **tolken vermijden dat ze persoonlijk of emotioneel betrokken raken.**
- **tolken zich weerhouden van enige toelichting richting de getuigen tenzij ze hier expliciet opdracht toe krijgen van de agent.**

Met MiViV-slachtoffers moeten culturele en taalbarrières worden aangepakt om te voorkomen dat ze vervallen in zwijgen en afhouden door een ongeschikte benadering. De tolk en de agent(e) moeten zich bewust zijn van de culturele overwegingen wat betreft gender, gevoelige onderwerpen zoals intieme en privédetails, en vertelstijlen. Verschillende culturen hebben verschillende manieren van vertellen. In sommige culturen worden verhalen bijvoorbeeld eerder circulair dan lineair verteld.

De interviewer moet ook vaststellen of de tolk cultureel, etnisch of religieus geschikt is voor de ondervraagde. Tussen mensen die dezelfde taal spreken, kunnen langlopende inter-etnische, culturele of religieuze spanningen bestaan. Inter-gemeenschappelijke negatieve gevoelens kunnen de vertolking hinderen. Bij de voorbereiding op het interview kan de agent(e) discreet vragen stellen om erachter te komen of de tolk geschikt is voor de taak.⁵⁶ De interviewer kan ook de getuige vragen stellen om het persoonlijke vertrouwensniveau en comfort met de tolk de peilen.

Als de agent(e) in de loop van het verhoor merkt dat het slachtoffer zich op zijn gemak voelt met de huidige tolk, of merkt dat de tolk niet letterlijk vertaalt, is het een goed idee om het gesprek te onderbreken en waar mogelijk om een andere tolk te vragen.

Indien mogelijk moet de interviewer feedback geven over de prestaties van de ingeschakelde tolk. Deze informatie moet worden opgenomen in de lijst of op andere papieren. Zorg dat commentaren onderbouwd en redelijk zijn.⁵⁶

5.3. Een slachtoffergerichte benadering toepassen

Een slachtoffergerichte benadering is:

Respectvol

Het slachtoffer staat altijd centraal in het gesprek. De interviewer kan vertrouwen opbouwen door de onthullingen op respectvolle en geduldige wijze aan te horen, niet te oordelen, respect te tonen voor culturele en religieuze overtuigingen en geen opmerkingen te maken die de

geloofwaardigheid van het slachtoffer in twijfel trekken. De mensenrechten van de slachtoffers worden gerespecteerd als wordt voldaan aan de voorwaarden van de 4C-benadering⁵⁵:

- **Vertrouwelijkheid (Confidentiality):** de persoon inlichten over zijn rechten, de vertrouwelijkheid van het interview en de beperkingen van de vertrouwelijkheid. Het onthullen over seksueel geweld kan worden ervaren als een schending van iemands intimiteit. Indien mogelijk moet het onderzoek worden geleid door dezelfde agent, en in ieder geval moet de betrokkenheid van verschillende onderzoekers beperkt blijven om te voorkomen dat bepaalde verhoren moeten worden herhaald.^{48,56;}
- **Controle:** zorg dat de persoon het interview op ieder moment kan onderbreken, dat er iemand aanwezig is om steun te bieden en vragen aan te stellen, en dat de privacy en vertrouwelijkheid worden gerespecteerd. Druk en controleverlies kunnen het slachtoffer doen denken aan het seksuele misbruik. Daarom is het cruciaal dat er een gevoel van controle is, dat het slachtoffer met respect wordt behandeld en dat het gesprek een tempo heeft waar deze zich prettig bij voelen.⁴⁸ Het slachtoffer heeft het recht op begeleiding door een hulpverlener of ander persoon naar keuze gedurende het onderzoek.^{48,57}
- **Samenwerking (Cooperation)** met andere belanghebbenden en dienstverleners (ziekenzorginstellingen, schuiladressen, hulpverleners, diensten voor migratie etc.) om de slachtoffers holistische hulp te kunnen bieden.
- **Toestemming (Consent):** er mag geen actie worden ondernomen zonder volledige toestemming van de persoon voor de onthulling, het vastleggen van informatie en de aanwezigheid van een tolk.

Non-suggestief

Alle politieverhoren, ongeacht of het een volwassene of een kind, getuige of verdachte betreft, moeten op ethische wijze plaatsvinden, zonder dwingende technieken en op een

sensitieve manier die het ophalen van herinneringen bevordert en informatie naar boven haalt die relevant kan zijn voor het onderzoek.

Wat dat betreft zijn academische onderzoekers en politiemedewerkers het in verregaande mate eens dat vragen op zoek naar open informatie de voorkeur hebben, ongeacht de vele verschillende definities van typen vragen.⁵⁸ Het stellen van vragen met teveel onderdelen of subvragen, vragen waarop maar een beperkt aantal antwoorden is en vragen of stellingen die verband houden met de eigen opinie van de interviewer, moeten worden vermeden.⁵⁹ Agenten moeten zo min mogelijk vragen stellen en het slachtoffer zijn verhaal laten vertellen door aan te moedigen om zoveel mogelijk details te noemen.

De interviewer moet positieve, uitnodigende taal gebruiken en keuzes bieden in plaats van sturend te zijn, en moet de realistische mogelijkheden en opties schetsen.^{48,57} Het tempo van het interview moet worden bepaald door het slachtoffer. Vaak willen kwetsbare slachtoffers dat het interview langzamer gaat dan anderen. De agent(e) zal trachten het praattempo te vertragen, vragen niet direct achter elkaar stellen en de persoon toestaan te zwijgen, ook voor langere tijd, zonder dat dit oncomfortabel wordt. De agent(e) moet de neiging bedwingen om de stilte te onderbreken en in plaats daarvan de stilte aangrijpen om de volgende stap voor te bereiden.⁵⁹

Door het gesprek aanvankelijk wat ongestructureerd te houden, kan het slachtoffer open en vrij spreken en beter aangeven wat zijn behoeften zijn. Deze module beschrijft enkele ondervragingstechnieken, gebaseerd op een 7-stappenplan, die kunnen helpen bij een benadering waarbij het slachtoffer centraal staat (zie volgend hoofdstuk).

Geschiktheid voor de mate van ontwikkeling

Bij het ondervragen van getuigen is het cruciaal dat het taalgebruik wordt afgestemd op de leeftijd van de ondervraagde. Het begrip van iemand van 6 is anders dan dat van een 14-jarige, en op diezelfde manier is het begrip van een volwassene met een verstandelijke beperking

van 40 anders dan dat van een 40-jarige zonder beperking. De ontwikkelingsleeftijd hoeft niet overeen te komen met de biologische leeftijd. Het is belangrijk om de mate van ontwikkeling van de getuige te bepalen, zodat er interviewtechnieken worden toegepast die adequaat zijn voor de leeftijd en mate van ontwikkeling.^{45,60}

Focus op de dader

Agenten moeten alle onderdelen van de zaak belichten en niet alleen afgaan op het verhaal van het slachtoffer. De focus moet liggen op de verdachte en niet op het karakter, het gedrag of de geloofwaardigheid van het slachtoffer.

KERNPUNTEN

De plaats van het interview moet veilig, schoon en comfortabel zijn.

De agent(e) kan het slachtoffer helpen om zich meer op zijn gemak te voelen door de ruimte zodanig in te richten dat deze niet intimiderend is, af te spreken buiten het politiebureau, geen uniform te dragen, en na te gaan of de persoon voorkeuren heeft met betrekking tot het geslacht van de interviewer.

Het slachtoffer heeft het recht op een tolk, die zorgvuldig moet worden gekozen op basis van professionele referenties en geschiktheid, en vrij is van conflicterende eigenschappen en gender.

In een slachtoffergericht onderzoek beschermt de agent(e) de privacy en vertrouwelijkheid van het slachtoffer, krijgt deze de controle over het interview, wordt hij aangesproken met een adequate toon voor de ontwikkelde leeftijd, en ligt de focus op de verdachte en niet op het karakter, het gedrag of de geloofwaardigheid van het slachtoffer.

A large, light green number '36' is positioned in the background, centered vertically and horizontally. The number is composed of two digits, '3' and '6', which are stylized and rounded. The '3' has a thick, rounded top and a curved bottom. The '6' has a rounded top and a circular bottom. The overall appearance is clean and modern.

Lichaamstaal begrijpen

6. Lichaamstaal begrijpen

Veel politieagenten begrijpen en waarderen het belang van non-verbale communicatie. Het ontcijferen van tekenen als gebaren, houding, wisselingen van toon en gezichtsuitdrukkingen kan aanvullende indicatoren opleveren van wat iemand denkt en voelt buiten zijn woorden om. Vooral wanneer mensen niet dezelfde taal spreken, kan lichaamstaal een brug zijn over culturele en taalkundige verschillen. Agenten moeten non-verbaal kunnen communiceren en de non-verbale communicatie van het slachtoffer kunnen ontcijferen, met mogelijke culturele en individuele verschillen in het achterhoofd.

Het door de interviewer gebruiken van persoonlijke ruimte, gebaren, houding, gezichtsuitdrukkingen en oogcontact kan het vermogen om vertrouwen te kweken en contact te maken versterken, ondersteunen, maar ook verzwakken of zelfs verhinderen.⁶¹ De interviewer moet ook de lichaamstaal van het slachtoffer kunnen lezen, om een beter begrip te krijgen van de situatie en de omstandigheden.

Lichaamsbewegingen omvatten gezichtsuitdrukkingen, gebaren, houding, hoofd- en handbewegingen en bewegingen met het hele lichaam, ook bekend als *kinesics*, geven aan hoe benaderbaar iemand is en oefenen invloed uit op de reactie van de ander. Glimlachen kan bijvoorbeeld een positief signaal zijn, dat inclusie aangeeft en uitnodigend is. Een open houding, waarbij de benen en armen niet gekruist zijn, communiceert openheid, interesse en bereidheid om te luisteren, terwijl een gesloten houding ongemak of desinteresse suggereert. Het aanpassen van de lichaamshouding aan die van de ander heet *spiegelen* en kan worden toegepast om een verstandhouding te creëren, mits het natuurlijk overkomt. Als een agent(e) bijvoorbeeld langzaam praat en zich rustig en ontspannen gedraagt, kan hij de getuige aansporen om hetzelfde te doen.⁶¹ In al deze gevallen moet de interviewer comfortabel zitten, aangezien het gesprek enkele uren kan duren.

Er moet oogcontact worden gemaakt met het slachtoffer, met hier en daar de focus op het maken van notities, hetgeen van tevoren is uitgelegd aan het slachtoffer. Dit creëert mogelijk niet altijd voor alle ondervraagden een comfortabele sfeer en kan zelfs tamelijk respectloos overkomen bij mensen met bepaalde culturele achtergronden. Bij het interviewen van een minderjarige moet de agent(e) proberen zichzelf zo klein mogelijk te houden door het slachtoffer te ondervragen op ooghoogte.⁶¹

Proxemics is de term die wordt gebruikt om aan te geven hoe dicht we bij iemand staan. Het wordt aanbevolen om lichtjes naar de persoon te neigen met een open postuur, om betrokkenheid en interesse over te brengen. De interviewer moet wel discreet blijven en de juiste afstand houden. Iedere cultuur heeft verschillende maten van fysieke nabijheid voor verschillende situaties en relaties. Als het slachtoffer zich terugtrekt, moet de agent(e) ook afstand houden. Wanneer een slachtoffer naar voren komt, moet de agent(e) blijven staan totdat de persoon een comfortabele plek heeft gevonden.

Hoewel non-verbaal gedrag een belangrijke rol speelt bij face-to-face-interactie, moet men zich bewust blijven van dubieuze zaken als leugendetectie via lichaamstaal (de overtuiging "lichaamstaal liegt nooit"). Liegen kan niet in een oogopslag worden opgemerkt, zoals vaak op internet wordt gezegd. Overtuigingen als dat het vermijden van iemands aanblik duidt op liegen, zijn een wijdverbreid misverstand. Wetenschappers zijn het eens dat er geen non-verbaal bedrag bestaat dat bij alle leugenaars voorkomt en afwezig is bij iedereen die de waarheid vertelt.^{61,62,63}

KERNPUNTEN

Het lezen van non-verbale aanwijzingen kan helpen te begrijpen wat een individu denkt en voelt buiten de woorden die hij/zij zegt, vooral wanneer mensen niet dezelfde taal spreken.

Persoonlijke ruimte, gebaren, houding, gezichtsuitdrukkingen en oogcontact kunnen iemand vermogen om vertrouwen te kweken en te verbinden versterken, ondersteunen, verzwakken of zelfs verhinderen.

Iemand moet zich bewust zijn van twijfelachtige concepten zoals leugendetectie via lichaamstaal.

Het 7-stappenplan

7. Het 7-stappenplan

Het 7-stappenplan biedt een leidraad voor het maken van trauma-bewuste aanpassingen in taal, gedrag, omgeving en praktijk bij het interviewen van slachtoffers van seksueel geweld.

Voorafgaand aan de start van het interview hebben slachtoffers idealiter toegang tot een advocaat die aanwezig is bij het gesprek als de ondervraagde dit wenst.⁶⁴ De wettelijke rechten en belangen van het slachtoffer zijn aanzienlijk. Slachtoffers hebben onder andere het recht op erkenning en een respectvolle behandeling, het ontvangen van juiste informatie, ondersteuning en bescherming, inclusief bescherming tegen secundair slachtofferschap. De privacy en vertrouwelijkheid van de informatie die ze onthullen moet worden gewaarborgd, en zelfbeschuldiging worden voorkomen. Voor het uitoefenen en beschermen van deze rechten in vroege stadia van het onderzoek is mogelijk speciale juridische kennis en analyse vereist die alleen kan worden geleverd door een juridisch adviseur.

Stap 1 Betrokken raken

Deze fase omvat methodes voor het wegnemen van angst en onzekerheid, om de band te versterken. Flexibiliteit is essentieel om de persoon en zijn psychische staat te begrijpen en zich aan zijn behoeften en vereisten aan te passen.^{48,55}

Ingaan op directe zorgen - Het slachtoffer moet meteen worden gevraagd naar directe zorgen. Als de persoon kinderen zonder toezicht thuis heeft achtergelaten, bezorgd is over de hond die eten moet krijgen of andere zaken die directe aandacht vereisen, moeten deze worden opgelost zodat de persoon zich geheel kan focussen op het gesprek. De agent(e) kan vragen of het slachtoffer heeft gegeten en gedronken, omdat slachtoffers soms te zenuwachtig zijn om te eten en drinken voorafgaand aan de ontmoeting, en een kop koffie of kleine snack aanbieden indien dit gepast is.⁴⁸

Veiligheid en doorverwijzing - Hoewel visies en praktijken over het of en wanneer bespreken van veiligheidsoverwegingen tijdens een verhoor kunnen verschillen, wordt algemeen aanbevolen dat de veiligheid van de persoon ter sprake komt voordat het interview eindigt.⁴⁸ Dit is met name cruciaal in gevallen van huiselijk geweld, mensenhandel, gedwongen huwelijken en eengerelateerde misdrijven, waarbij het risico van verder misbruik hoog is. Een veiligheids- en beveiligingsbeoordeling zal helpen de persoon te beschermen, vertrouwen te kweken en duidelijk de verantwoordelijkheid van het slachtoffer en de agent(e) op het gebied van bescherming definiëren.⁴⁸ De agent(e) kan vragen of de getuige zorgen wil delen die hij heeft over het plaatsvinden van het gesprek, of er mogelijke consequenties zijn van het praten met de politie en of er sprake is van andere gevaren of angsten, en wat zou helpen om zich veiliger te voelen.⁴⁸

Mogelijke vragen:

- **Heb je zorgen over het gesprek met ons?**
- **Zal deze ontmoeting problemen veroorzaken voor jou, je familie of een naaste?**
- **Heb je een veilige verblijfplaats? Zo nee, heb je dan interesse in beschermd onderdak?**
- **Heb je iemand verteld dat je hier vandaag bent?**
- **Is dit een goed moment voor je om dit gesprek te houden?**
- **Wil je nog met iemand anders praten voordat je met ons praat?**^{48,55}

De getuige moet zich bewust worden gemaakt van de beschikbare hulpdiensten (medische en psychologische zorg, beschermd onderdak, juridische hulpverlening etc.) en waar mogelijk moet de politie toegang tot deze diensten bieden (bijv. transport naar hulpcentra, contact maken met dienstverleners etc.).

De agent(e) moet voorbereid zijn om informatie te verstrekken over bevoegde bureaus, NGO's, schuiladressen of punten voor hulpverlening en bescherming, inclusief informatie over de rechten van het slachtoffer. Er mag alleen worden verwezen naar instellingen die de agent(e) vertrouwt. De interviewer moet voorkomen dat hij valse hoop biedt die anderen niet in vervulling kunnen laten gaan⁶⁵, omdat dit een negatieve uitwerking kan hebben op de relatie in gevallen waarin het slachtoffer geen hulp kan krijgen van de aanbevolen diensten, of dit nu is vanwege criteria of capaciteit.⁴⁸

Introduceren - De agent(e) moet zichzelf introduceren door zijn naam en positie/rol te noemen, uit te leggen dat hij ervaring heeft met dit type werk, en indien van toepassing, dat hij eerdere mensen in soortgelijke situaties heeft ontmoet, bijvoorbeeld:

Ik heb met veel mensen gesproken die dezelfde zorgen hebben als jij

De agent(e) kan vragen of het slachtoffer zich bewust is van het doel van de meeting. Hebben ze hier nog vragen over voordat het interview begint?

Deze vragen kunnen helpen als bruggetje naar de volgende stap.

Het slachtoffer krijgt de rol uitgelegd van andere aanwezigen, bijv. een tolk, maatschappelijk werker, andere agenten etc. Als er mensen meekijken vanuit een aparte kamer, moeten deze ook worden geïntroduceerd. De agent(e) zal uitleggen dat zij niet naar het slachtoffer kijken maar onderdeel uitmaken van het team om de interviewer te helpen met "denken en plannen" en ervoor te zorgen dat het slachtoffer zo goed mogelijk kan worden geholpen.

Stap 2 Uitleg

Normaal gesproken moet aan het slachtoffer worden verteld wat er in een interview gaat gebeuren, hoe verkregen informatie kan worden gebruikt en wat zijn rechten zijn. Er moet schriftelijke toestemming worden verkregen. Het verstrekken van duidelijke informatie kan

onzekerheid en angsten van vele slachtoffers verminderen, vooral voor diegenen met een onregelmatige migratiestatus, in verband met de uitkomst van hun verklaring. De informatie moet duidelijk, begrijpelijk en beknopt zijn om een overschot aan informatie te vermijden, de voorspelbaarheid van het onderzoek te bevorderen en aan de verwachtingen van het slachtoffer te kunnen voldoen.⁴⁸ De agent(e) moet normale spreektaal gebruiken en woorden die de getuige kent.

Er moet worden uitgelegd hoe het interview wordt opgenomen. Dit kan met een eenvoudige zin als

Ik ga met je praten en mijn collega noteert wat we zeggen

of kan de uitleg omvatten van het gebruik van technische apparatuur zoals camera's, audio en video. De getuige moet te zien krijgen waar zich de uitrusting bevindt en waarom deze wordt gebruikt, en hem moet worden gevraagd of dit comfortabel voor hem is. De persoon kan ook zorgen over de veiligheid hebben, bijvoorbeeld omdat hij bang is dat de pleger toegang kan krijgen tot de opnames, hetgeen moet worden besproken.

Bij het omschrijven van het interviewproces is het raadzaam om in de wij-vorm te spreken, zoals:

- ***We gaan praten over de gebeurtenis***
- ***We moeten deze informatie samen nagaan***

Deze benadering geeft slachtoffers een gevoel van controle en moedigt ze aan om te voelen dat het onderzoek een teaminspanning is en dat zij daarin een sleutelrol spelen.

De agent(e) moet het gewenste tempo van het slachtoffer respecteren. Interviews met kwetsbare mensen vinden meestal in een lager tempo plaats dat regelmatige interviews, en hebben vaker een onderbreking of pauze. De agent(e) kan met het slachtoffer afspreken dat deze een teken geeft of speciale kaart laat zien wanneer een pauze nodig is. Een pauze kan ook vereist zijn om religieuze redenen.⁶⁰ Het tegen de getuige zeggen we doen het op jouw tempo' kan zeer goed helpen om het slachtoffer

een gevoel van controle te geven, net als door te zeggen 'we hoeven niet alles vandaag te doen, we kunnen een andere keer verdergaan als het moet'. Sommige slachtoffers hebben een beperkte aandachtsspanne, kunnen zich niet lang concentreren of, worden snel moe en gefrustreerd als ze in een taal moeten spreken die ze niet beheersen, en hebben derhalve regelmatig pauzes nodig, of het gesprek moet over meerdere sessies worden gespreid.

De interviewer moet de regels van het gesprek duidelijk maken. Dit kan vooral handig zijn om de persoon op zijn gemak te stellen wanneer ze voor het eerst deelnemen aan een verhoor. De agent(e) kan zeggen:

- ***Wanneer je iets gaat beschrijven, onthoud dan dat ik er niet bij was toen het gebeurde. Hoe meer je met kunt vertellen over wat er is gebeurd, hoe beter ik de situatie zal kunnen begrijpen.***
- ***Ik zal veel vragen stellen om te begrijpen wat er is gebeurd, omdat ik er niet bij was en een beeld moet kunnen schetsen in mijn hoofd.***
- ***Ik ben hier om naar je te luisteren.***
- ***Soms begrijp ik dingen verkeerd. Als ik iets verkeerd begrijp, zeg dat dan tegen me. Ik wil dat weten en het dan corrigeren.***
- ***Als ik je vraag om iets uit te leggen of toe te lichten is het niet omdat ik aan je twijfel maar omdat ik meer informatie nodig heb om het beter te begrijpen.***

Stap 3 Het ijs breken

Het gesprek kan beginnen met een neutraal onderwerp, met normale vragen voor een interview. Het doel is om het geheugen van het slachtoffer te activeren, zich comfortabel te voelen en gewend te raken aan de gesprekstechniek, de omgeving en de stem van de agent(e). De agent(e) observeert en beoordeelt de reactie en krijgt een idee van het concentratieniveau van het slachtoffer en zijn vermogen om verschillende soorten vragen te beantwoorden (open vragen, gesloten vragen, vrije vertellingen etc.). De interviewer moet geruststellend en sympathiek

zijn maar gedrag vermijden dat kleinerend, onoprecht of betuttelend overkomt. Praten of lachen over een licht onderwerp kan helpen de aandacht te verplaatsen van een traumatische herinnering naar het hier en nu. Daarnaast kan de interviewer meer bereikbaar lijken naast zijn professionele rol, wat helpt bij het opbouwen van een band.⁶⁶ Er moet zorgvuldig worden nagegaan of dergelijke interacties gepast zijn om de kans te beperken dat dit gedrag als veroordelend of afwijzend wordt ervaren.

De interviewer kan het slachtoffer vragen om de basisregels nogmaals uit te leggen om er zeker van te zijn dat het slachtoffer ze begrepen heeft. De interviewer moet uitleggen dat het niet erg is als de beschrijving van het slachtoffer verkeerd of onvolledig is, maar het helpt de interviewer om te begrijpen welke verduidelijkingen hij moet geven.

Stap 4 Een vrije vertelling ontlokken

Deze fase is van cruciaal belang en de agent(e) moet veel denkwerk besteden aan de vraag hoe hij het hoofdonderwerp op een subtiele manier ter sprake brengt.

De agent(e) laat de persoon het voorval omschrijven evenals andere als relevant beschouwde informatie, zonder hem te onderbreken. Onderbrekingen zijn een grote fout in de onderzoeksbenadering en verhinderen het terughalen van herinneringen en zijn niet alleen fnuikend voor het welzijn van het slachtoffer en zijn bereidheid om te onthullen, maar ook voor de kwaliteit van het bewijs. Het slachtoffer moet worden aangemoedigd om zijn perspectief op de gebeurtenissen te vertellen en moet de tijd krijgen om zijn ervaring volledig te delen, terwijl de interviewer de informatie zo zorgvuldig en adequaat mogelijk noteert.

De interviewer kan aansporingen, vragen en stellingen gebruiken om vrije herinneringsreacties op te wekken, die geen beperking vormen voor de inhoud van de antwoorden, bijvoorbeeld:

- **Waar willen we het vandaag over hebben?**
- **Het slachtoffer zegt (hopelijk) "Wat er is gebeurd met..."**
- **Ok, onthoud dat ik er niet was. Ik wil dat je me alles vertelt wat je kunt over wat er gebeurd is.**
- **Waar wil je beginnen?**
- **Wat kun je me vertellen over deze ervaring?**

Stap 5 De vrije vertelling ophelderend en voltooiend

Verduidelijking - Het doel is om een gedetailleerd verhaal te krijgen door het verhaal van het slachtoffer in stukjes op te delen en details te ontlokken met behulp van aanwijzingen of hints.

Het is een goed idee om een korte samenvatting te geven na de vrije vertelling en voorafgaand aan het stellen van specifieke vragen. Dit kan helpen om het slachtoffer te sturen naar het onderwerp waar de agenten specifiek vragen over stellen. Er kunnen post-its worden gebruikt om te helpen bij de samenvatting en het aansturen.

Voltoeien - De agent(e) moet proberen details te verkrijgen die verband houden met de vrije vertelling en relevant zijn voor het criminele onderzoek. Als het slachtoffer bijvoorbeeld heeft gepraat over het in een auto worden gedwongen, zal de agent(e) proberen uit te zoeken of de persoon herinneringen aan het voertuig heeft.

De interviewer zal wellicht moeten vragen naar meer informatie over bepaalde segmenten van het verhaal. Aansporingszinnen moeten bij voorkeur worden gebruikt in navolging op details die daarvoor zijn onthuld door het slachtoffer, bijvoorbeeld:

- **Je zei X. Vertel me alles over X.**
- **Wat gebeurde er toen?**
- **En wat gebeurde er daarna?**
- **Vertel me wat je je nog meer kunt herinneren.**
- **Vertel me meer over ...**

- **Wat was je gedachtegang tijdens deze ervaring?**
- **Wat kun je je herinneren (met je zes zintuigen)?**
- **Herinner je je iets dat je hebt gehoord? Wat hoorde je?**
- **Herinner je je geuren? Wat rook je?**

De interviewer kan sturen of w-vragen stellen (waar, wanneer, wat, wie), die ook zeer waardevol kunnen zijn om mee te sturen.

Tot slot kunnen er gesloten vragen worden gesteld om te helpen ontbrekende informatie in het verhaal aan te vullen, bijvoorbeeld:

Heb je hem eerder ontmoet?

De agent(e) moet ook met de rest van het team kijken of er bepaalde vragen zijn overgeslagen of nog andere gebieden moeten worden onderzocht.

Vergelijking met eerdere registraties in de zaak - De interviewer moet ook eerdere kennis en feiten toetsen aan de hand van de nieuw verzamelde informatie, zoals informatie die niet is genoemd in de vrije vertelling maar wel voorkomt in het politiedossier.

Stap 6 Herziening, vervolg en evaluatie

Aan het eind van het interview moet de agent(e) het verhaal samenvatten zodat de persoon kan nagaan of zijn verhaal goed is geregistreerd en begrepen.

Omdat het onthullen van seksueel geweld eerder een proces is dan een eenmalige gebeurtenis, moeten de onderzoekers open contact houden met het slachtoffer. Getuigen herinneren zich vaak pas aanvullende details of willen deze pas onthullen op een bepaald moment na het oorspronkelijke interview. Onderzoekers moeten daarom informatie geven over hoe er contact met hen kan worden opgenomen als slachtoffers vragen hebben of zich later aanvullende feiten herinneren.

De uitkomsten van het verhoor moeten individueel of als team worden nabeschouwd om de verkregen informatie te evalueren, vast te stellen of de doelen zijn bereikt en te bepalen wat de vervolgstappen moeten zijn om de geleerde lessen te benadrukken en het proces te verbeteren. De agent(e) of het team kan brainstormen aan de hand van de volgende vragen:

- **Hebben we alle vragen gesteld die we wilden stellen?**
- **Heeft het slachtoffer alle informatie verstrekt die hij kon en wilde vertellen?**
- **Hebben we het oorspronkelijke doel van dit interview bereikt?**
- **Hebben we de oorspronkelijke doelen tijdens het proces herzien? Zo ja, waarom?**
- **Welke aanvullende informatie hebben we nu in vergelijking tot eerdere informatie in de zaak?**
- **Is de nieuwe informatie consequent met eerder verzameld bewijs?**
- **Moeten er bepaalde conflicten worden opgelost?**

Stap 7 Bedanken

De agent(e) moet de ontmoeting afsluiten met een positief woord en het slachtoffer bedanken voor zijn tijd en moeite, maar niet voor de inhoud van het gesprek. De agent(e) moet erkenning uitspreken voor de kracht van het slachtoffer voor het overwinnen van zijn angsten en twijfels en opstaan om zijn verhaal te doen.

KERNPUNTEN

Het 7-stappenplan illustreert een mogelijke slachtoffergerichte benadering van het interview:

- **Betrokkenheid om angst te verminderen en een band op te bouwen.** Deze stap omvat ook het voorzien in de behoeften die iemand heeft, het bespreken van veiligheidszorgen en aanbieden van doorverwijzingen.⁶⁷
- **Uitleggen** aan de getuige wat er gaat gebeuren en de regels van het gesprek toelichten om een sfeer te creëren waarbij het slachtoffer zich comfortabel voelt om te praten en informatie te delen
- **Het ijs breken**
- **Een vrije vertelling ontlokken** om een nauwkeurige en betrouwbare vertelling van de gebeurtenissen te ontlokken op een niet-suggestieve manier
- **De vrije vertelling toelichten en voltooien** door het geven van een korte samenvatting na de vrije vertelling maar voorafgaand aan het stellen van specifieke vragen.
- **Herziening, vervolg en evaluatie** stelt de persoon in staat om na te gaan dat het verhaal correct is geregistreerd of begrepen, en laat de agent(e) evalueren of de doelen van het interview zijn bereikt.
- **Het slachtoffer bedanken** voor zijn tijd en moeite, maar niet voor de inhoud van het interview.

Bibliografie

- 1 Council of Europe. (2006). Recommendation 8 of the Committee of Ministers to Member States on assistance to crime victims.

- 2 European Crime Prevention Network. (2016). *Preventing Secondary Victimization Policies & Practices*. Brussels, Belgium: European Commission, DG Home Affairs

Het 10-stappenplan is geïnspireerd op het PEACE-model, een voorbeeld van onderzoekend interviewen dat in de jaren '90 is ontwikkeld door rechtshandhavinginstanties en psychologen in het Verenigd Koninkrijk en Wales. PEACE - een acroniem voor voorbereiding, betrokkenheid en uitleg, verantwoording, afsluiting, evaluatie - biedt een gespreksmatige, niet-confronterende aanpak om informatie van een ondervraagde los te krijgen. Het werd ontwikkeld om het aantal valse bekentenissen te verminderen dat werd opgetekend als gevolg van een te agressieve ondervragingstactiek.

- 4 American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Association.

- 5 World Health Organization. (2018). *International classification of diseases for mortality and morbidity statistics* (11th Revision). Retrieved from <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>

- 6 Perry, B.D., & Szalavitz, M. (2007). *The Boy Who Was Raised As A Dog: What Traumatized Children Can Teach Us About Loss, Love and Healing*. La Vergne, TN, United States: Ingram Publisher.

- 7 Perry, B.D., & Szalavitz, M. (2007). *The Boy Who Was Raised As A Dog: What Traumatized Children Can Teach Us About Loss, Love and Healing*. La Vergne, TN, United States: Ingram Publisher.

- 8 Cloitre, M., Garvert, D.W., Weiss, B., Carlson, E.B., & Bryant, R. (2014). Distinguishing PTSD, Complex PTSD, and Borderline Personality Disorder: A latent class analysis. *European Journal of Psychotraumatology*, 5.

- 9 Cloitre, M., Garvert, D.W., Brewin, C. R., Bryant, R. A., & Maercker, A. (2013). Evidence for proposed ICD-11 PTSD and complex PTSD: A latent profile analysis. *European Journal of Psychotraumatology*, 4.

- 10 Hopper, E. K., & Gonzalez, L.D. (2018). A Comparison of Psychological Symptoms in Survivors of Sex and Labor Trafficking. *Behavioral Medicine*, 44(3), 177-188.

11 In zijn baanbrekende werk uit 1986 bedacht Niels Christie de term "ideaal slachtoffer" om "een persoon of categorie van personen aan te duiden die, wanneer zij door een misdrijf worden getroffen, het gemakkelijkst de volledige en legitieme status van slachtoffer krijgen". Met andere woorden, sommige individuen worden geacht de status van slachtoffer meer te verdienen dan anderen, omdat dit meer sympathie opwekt bij de samenleving vanwege kenmerken als zwakheid, kwetsbaarheid, afhankelijkheid, enz.

- 12 “In de “Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking” (aanbevolen beginselen en richtsnoeren inzake mensenrechten en mensenhandel) van het Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor Mensenrechten (OHCHR) van 2002 werd voor het eerst erkend dat mensenhandel gericht kan zijn op uitbuiting van de betrokkenheid van de slachtoffers bij onwettige activiteiten, maar ook dat slachtoffers incidenteel onwettige handelingen kunnen plegen in de context van hun status van slachtoffer van mensenhandel. In de aanbevolen beginselen en richtsnoeren wordt dan ook met klem geadviseerd dat dergelijke slachtoffers bescherming moet worden geboden, en geen straf, voor hun onwettige handelingen die een direct gevolg zijn van hun mensenhandel. Evenzo, en van groot belang voor het respecteren van het non-punishment principle, adviseerden de Recommended Principles and Guidelines stellig dat het optreden van de rechtshandavingsinstanties die betrokken zijn bij het onderzoek naar mensenhandel nooit ten koste mag gaan van de rechten van het slachtoffer.
- 13 Keygnaert, I., Vettenburg, N., & Temmerman, M. (2012). Hidden violence is silent rape: sexual and gender-based violence in refugees, asylum seekers and undocumented migrants in Belgium and the Netherlands, *Culture, Health & Sexuality*, 14(5), 505-520.
- 14 De Schrijver, L., Vander Beken, T., Krahé, B., & Keygnaert, I. (2018). Prevalence of Sexual Violence in Migrants, Applicants for International Protection, and Refugees in Europe: A Critical Interpretive Synthesis of the Evidence. *Int J Environ Res Public Health*.
- 15 Krug, E., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., & Lozano, R. (2002). *World report on violence and health*. Geneva, Switzerland: World Health Organization
- 16 Phillimore, J., Pertek, S., & Alidu, L. (2018). *Sexual and gender-based violence and refugees. The impacts of and on integration domains*. Birmingham, UK: Institute for Research into Superdiversity.
- 17 Wells, A., D. Freudenberg, & M. Levander. (2019). *Gender-based violence against refugee and asylum-seeking women - a training tool*. Germany: Boppard.
- 18 Eurostat. (2013). *Trafficking in Human Beings in the European Union*. Brussels, Belgium: European Commission
- 19 EIGE. (2018). *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- 20 UNODC. (2019). *Global Report on trafficking in persons 2018*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.
- 21 FRA. (2014). *Violence against women: an EU-wide survey. Main results*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- 22 Family Violence Prevention Fund. (2009). *Intimate Partner Violence in Immigrant and Refugee Communities: Challenges, Promising Practices and Recommendations*. Retrieved from: https://www.futureswithoutviolence.org/userfiles/file/ImmigrantWomen/IPV_Report_March_2009.pdf
- 23 Raj, A., & Silverman, J. (2002). Violence Against Immigrant Women - The Roles of Culture, Context, and Legal Immigrant Status on Intimate Partner Violence. *Violence Against Women*, 8(3).

- 24** Štirn, M., Minič, M., Miklič, N., Brdar Tomažič, R., Zemljič, I., Chaudary, S., Papadouli, M., Hyde, K., & Peykova, R. (2016). *Psychosocial Support for Victims of Domestic and Gender Based Violence. Handbook*. London, UK: The AIRE Centre.
- 25** Leermakers, S.D.E., Simons, E.I., & Noteboom, F. (2018). *"Aangifte doe je niet" – Een studie naar factoren die een negatieve invloed hebben op de aangiftebereidheid van Nederlandse, minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting*. Den Haag, The Netherlands: Centrum Kinderhandel Mensenhandel.
- 26** Khadraoui, L., de Meijer, F., & Rijken, C. (S.D). Psychological health impact of human trafficking: stakeholders' perspectives. Retrieved from: <http://www.phit.uh.edu/wp-content/uploads/2017/04/5.-Stakeholders-Perspective-in-the-Netherlands.pdf>
- 27** Donovan, C. (2010). Barriers to Making Referrals of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgendered (LGBT) victim/survivors to the MARAC and Recommendations for Improvement: A Study of IDVAs, MARAC Coordinators and PPU Detective Inspectors Within the Northumbria Police Force Area. Project Report. Sunderland, UK: University of Sunderland. Retrieved from: https://sure.sunderland.ac.uk/id/eprint/2895/1/LGBT_Referrals_to_MARAC_Final_Report.pdf.
- 28** Hassouneh, D., & Glass, N. (2008). The influence of gender role stereotyping on women's experiences of female same-sex intimate partner violence. *Violence Against Women*, 14(3), 310-25.
- 29** Brown, C. (2008). Gender-role implications on same-sex intimate partner abuse. *Journal of Family Violence*, 23(6), 457-62.
- 30** Brown, T., & Herman, J. (2015). *Intimate partner violence and sexual abuse among LGBT people*. Los Angeles, California, US: The Williams Institute.
- 31** D'haese, L., Dewaele, A., & Van Houtte, M. (2014). *Geweld tegenover Holebi's - II. Een online survey over ervaringen met holebigeweld in Vlaanderen en de nasleep ervan (Tweede tussentijds rapport - februari 2014)*. Antwerp, Belgium: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- 32** Stapel, S. (2007). Falling to pieces: New York State civil legal remedies available to lesbian, gay, bisexual, and transgender survivors of domestic violence. *NYLS Law Rev.*,52(2), 247-277.
- 33** Hester, M., Williamson, E., Regan, L., Coulter, M., Chantler, K., Gangoli, G., et al. (2012). *Exploring the service and support needs of male, lesbian, gay, bi-sexual and transgendered and black and other minority ethnic victims of domestic and sexual violence*. Bristol, UK: University of Bristol.
- 34** Goodmark L. Transgender people, intimate partner abuse, and the legal system. *Harv CR-CLL Rev.* 2013;48:51.
- 35** Als een slachtoffer geestelijke gezondheidsproblemen en zorgwekkend gedrag vertoont, moet hij worden onderzocht door een geestelijke gezondheidswerker en moet advies worden ingewonnen over zijn vermogen om een verklaring af te leggen.
- 36** Hopper, J.W., & van der Kolk B.A. (2001). Retrieving, assessing, and classifying traumatic memories: *A preliminary report on three case studies of a new standardized method*. Pennsylvania, the United States: The Haworth Press.

- 37 Canadian Department of Justice (2019). The Impact of Trauma on Adult Sexual Assault Victims. Retrieved from: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/jr/trauma/p4.html>
- 38 TeBockhorst, S., O'Halloran, M., & Nylind, B. (2014). Tonic Immobility Among Survivors of Sexual Assault. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 7(2), 171-178.
- 39 UNODC. (2019). *Handbook for the Judiciary on Effective Criminal Justice Responses to Gender-based Violence against Women and Girls*. Geneva: United Nations
- 40 Keygnaert, I., & Van Melkebeke, I. (2018). *Care for victims of sexual assault: guide for significant others*. Ghent, Belgium: Universiteit Gent.
- 41 Lonsway, K., & Archambault, J. (2012). The "Justice Gap" for Sexual Assault Cases: Future Directions for Research and Reform. *Violence Against Women*, 18(2), 145-68.
- 42 Adler, Z. (1987). *Rape on Trial*. London, UK: Routledge and Kegan Paul.
- 43 Frazier, P., & Borgida, E. (1992). Rape Trauma Syndrome: A Review of Case Law and Psychological Research. *Law and Human Behavior*, 16(3).
- 44 Correia, R., & Kochuparampil, P. (2017). *Rape and Sexual Assault: the use of psychological evidence in court*. Oral presentation to CPS London. London, UK.
- 45 Fisher, R., Geiselman, R. E., (2010). The Cognitive Interview method of conducting police interviews: Eliciting extensive information and promoting Therapeutic Jurisprudence. *International Journal of Law and Psychiatry*, 33(5-6), 321-328.
- 46 Keller-Hamela, M. (S.D.). The Child Interview - Practice Guidelines. Nobody's Children Foundation. Retrieved
- 47 Keygnaert, I., Linthout, L., Clarke, V., Lamonaca, S., Del Savio, E., Khadr, S., Correia, R., & Vanhoutte K. (2021). *Report analysis face-validity surveys with law enforcement officials and face-validity interviews with former MAR-victims of sexual violence, trafficking in human beings and/or sexual exploitation in Belgium, the UK and Ireland*. Confidential project report.
- 48 UNODC. (2009). Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners. Module 9. Retrieved from: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module9_Ebook.pdf
- 49 UK Ministry of Justice. (2011). Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings. Guidance on interviewing victims and witnesses, and guidance on using special measures. Retrieved from: https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/legal_guidance/best_evidence_in_criminal_proceedings.pdf
- 50 Rich K. (2014). *Gender Issues in Rape Victim Interviewing*. London, UK: Palgrave Pivot.
- 51 Jordan, J. (2002). Will Any Woman Do? Police, Gender and Rape Victims. *Policing An International Journal of Police Strategies and Management*, 25(2), 319-344.
- 52 Lonsway, K.A., & Archambault, J. (2020) Should Sexual Assault Victims Be Interviewed by Female Officers and Detectives? End Violence Against Women International. Retrieved from: https://evawintl.org/wp-content/uploads/2015-01_TB-Officer-Gender.pdf

- 53 Article 5 of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA
- 54 Schurman, T. (2009) *How to Establish and Operate a Shelter for Trafficked Persons: The Payoke Way*. Antwerp, Belgium: Payoke.
- 55 UNODC. (2009). Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners. Module 10. Retrieved from https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module10_Ebook.pdf
- 56 UN Women. (2021). *Handbook on gender-responsive police services for women and girls subject to violence*. Geneva: United Nations.
- 57 UNPOL. (2015). United Nations Police Gender Toolkit. Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping. Handbook. Retrieved from: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Gender%20Toolkit%20Handbook.pdf?sequence=51&isAllowed=y>
- 58 Oxburgh, G. E., Myklebust, T., & Grant, T. (2010). The question of question types in police interviews: A review of the literature from a psychological and linguistic perspective. *Forensic Linguistics*, 17(1).
- 59 UNODC. (2009). Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners. Module 8. Retrieved from: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module8_Ebook.pdf
- 60 Faller, K. C. (2007). *Interviewing children about sexual abuse: Controversies and best practice*. Oxford: Oxford University Press.
- 61 De Paulo, B.M., Malone, B.E., Lindsay, J.J., Muhlenbruck, L., Charlton, K., & Cooper, H. (2003). Cues to deception. *Psychological Bulletin*, 129(1), 74-118.
- 62 Vrij, A., & Granhag, P.A. (2012). Eliciting cues to deception and truth: What matters are the questions asked. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 1(2), 110-117.
- 63 Vrij, A., Granhag, P.A., & Porter, S. (2011). Pitfalls and Opportunities in non-verbal and verbal lie detection.
- 64 Article 20 c of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA
- 65 Payoke. (2014). *Human Trafficking what to do? A practical guide for healthcare providers, law enforcement, NGOs & border guards*. Antwerp, Belgium: Payoke.
- 66 Ferro Ribeiro S., & van der Straten Ponthoz, D. (2017). International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict. Best Practice on the Documentation of Sexual Violence as a Crime or Violation of International Law. Retrieved from: https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2019/06/report/international-protocol-on-the-documentation-and-investigation-of-sexual-violence-in-conflict/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf